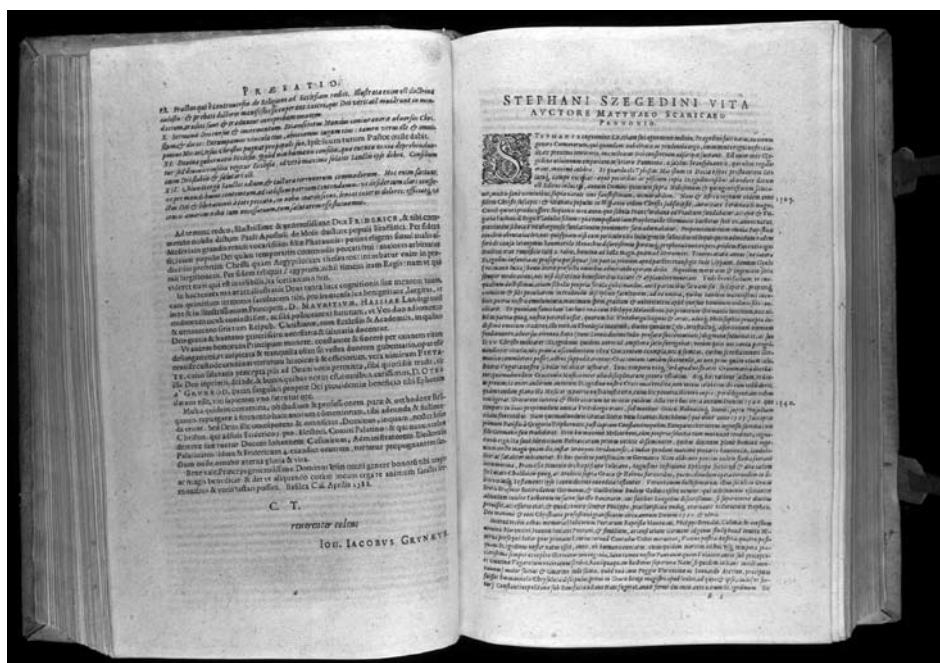

Životopis Stjepana Segedinca prema Matiji Škarici¹

Stjepan po prezimenu Kiš, što je također i njegov nadimak, rođen je u Segedinu (Szeged), podrijetlom od onih Kumana, koji su nekoć pripadali onom uglednom plemstvu, u vrijeme kad je nevolja prijetila našem kraljevstvu, i koji su iz najbližeg teritorija, bili upisani u građansko suvlasništvo toga mjesta. Grad Segedin je naime, još uvijek trgovačko središte donje Panonije, najviše poznato po rumunjskim rudnicima soli, a ti su predjeli nekada bili kraljevski. I dok ondje Temišvar plodnim i širokim poljem obuhvaća Maros (*Mureș*) koja sve dovle izvire iz Dacije; Segedincima je dano obilovati jednako mnoštvom stoke i ribe. Svojim rođenjem, pozdravio je 1505. godinu Gospodnju, znamenitu zaista po mnogim događajima o njegovom rođenju. Naime, i afričko kraljevstvo je iste godine prigrllilo Kristovu vjeru, a također je i narod Granade, u Španjolskoj, ugledom Ferdinanda Velikog, prethodnika Karla Petog, prihvatio istoga Krista. Dostokora, sljedeće godine, kada je bila osnovana frankfurtska škola, prihvatila je i Ugarska Ludovika, sina kralja Vladislava: a toga ljeta je već onaj germanski prorok Luther, star gotovo dvadeset godina, promaknuo vlastitu zakladu u blizini vitemberske škole, te se zaogrnuo slavom. Gotovo je sve ležalo prekriveno papističkom tminom i nitko se, bez životne opasnosti, nije usudio prigovarati lažnim indulgencijama (oprostima). Jednako je tako, gotovo zbog istog razloga, Jeronim Savonarola, nadasve učeni redovnik, ne bez proročkoga duha, bio bačen u vatru prije cvijeta mladosti, zbog bijesa pontifeksa Julija II., čovjeka rođenog više za ratove, nego za knjigu.

- 1 Matija Škarica (Matej Škarica, Matej Šarić Kevin; mađ. Máté Skaricza; lat. Matthaeus Scariaeus; Matthaeo Scaricae Pannonio) (1544-1591) slovio je za vrhunskog propovjednika na hrvatskom i mađarskom jeziku. Putovao je europskim zemljama (1569-1572) uz pomoć svoga učitelja Stjepana Kiša Segedinca, gdje se brinuo o njegovoj ostavštini. Ubili su ga Osmanlije u vlastitoj kući, u naponu pisanja. Pjevao je crkvene pjesme, prepjevavao psalme. Pripisuje mu se prepjev Lutherove pjesme *Ein feste Burg is unser Gott*, koju su pjevali i hrvatski protestanti. Tekst *Životopis Stjepana Segedinca prema Matiji Škarici* ovdje objavljujemo u prijevodu Dubravka Furlana s latinskoga (*Stephani Szegedini vita*) na hrvatski jezik. Škaričin tekst Kiševa životopisa objavljen je u Baselu 1585. kao predgovor, uz predgovor Johanna Jakoba Grynaeusa, u knjizi Stjepana Kiša Segedinca *Theologiae sinceræ loci communes de Deo et homine perperituis explicati tabulis et scholasticorum dogmatis illustrati* (Standardne teme teologije o Bogu i čovječanstvu objašnjene u tablicama i ilustrirane školskim doktrinarnim formulama) pod uredničkom rukom Johanna Jakoba Grynaeusa (1540-1617). Do 1608. ova je Kiševa knjiga sa Škaričinim tekstom izašla u 5 izdanja. Škaričin tekst je zgusnuto otisnut sitnim slovima na četrnaest velikih stranica.

Naslovna stranica Škaričina *Životopisa Stjepana Segedinca* u knjizi Stjepana Kiša Segedinca *Theologiae sinceræ loci communes de Deo et homine cum confessione de Trinitate, perpetuis tabvlis explicati & scholasticorum dogmata illustrati*, objavljenoj u Baselu, 1599 (četvrto izdanje). Knjiga se nalazi u Beinecke Rare Book and Manuscript Library of University of Yale.

Najljepše godine (da ne spominjem one godine dječastva prije razumske dobi u Segedinu) proveo je u domovini kod roditelja, zatim u Lippstadtu, potom u Gyuli (ili ako više voliš Juliji) gdje se, na divljenje sviju, posvetio napretku u humanističkom studiju. Spoznali su njegove običaje kao i dar uvijek ozbiljna razmišljanja te da se ne bavi i ne cijeni ništa osim časnih znanja. Ukratko zatim se dogodilo, da je kao najučeniji među vršnjacima, prije nego je sudbinom ostao bez roditelja, prihvatio škole, kojima je trebao upravljati vlastitom rukom. Zato je stekao osobitu i sebi svojstvenu sposobnost, u očima ljudi bilo kojeg staleža, u predmetima koje je trebalo predavati, za sve ono, čemu je napokon, prionuo sa zavidnom zrelošću, na korist naše domovine, najveću nadu, milost i ugled. Budući da se slava Luthera i Filipa Melanchthona, vječnih svjetala Njemačke, ne malo proširila također u našoj domovini, a njihove jezike i predmete kao i filozofiju, predavao je učenije od svih ovdje u Wittenbergu, on je zaista, najviše u teologiji, božanskom revnošću i neoborivim temeljem svih rasprava protiv zabluda Pape (tada već spomenutog Julija, nasljednika Leona X.) raspirio dogme, te se borio za Isusa Krista. Segedi-

nac je zaista svoje uši uzdizao k uzvišenim stvarima, jer još nije bilo dostatno niti toliko vježbanje u putovanjima, niti prethodni primjeri ustanika s onu stranu Krakowa, niti oni troškovi, kojima su se mogle namiriti potrebe puta kroz Njemačku. Stoga se preselio u Krakow, no ne prije nego što je obišao i ražario naše poznatije mađarske škole. U to se vrijeme gotovo svugdje kod naših zemljaka, poučavala gramatika, a na jednaki način se u Krakowu, osim drugih disciplina češće učila glazba. U tom smislu se dogodilo, da je kroz kratko vrijeme, pokrajina spomenutih autora, povjerena u Krakowu našem Segedincu, i ona ga nije učinila ništa manje slavnim od one poznate glazbene ustanove u našoj domovini, samo je ova bila u oskudici, a ona u obilju no on je jednako prionuo svojom marljivošću. Međutim o grčkom i hebrejskom nema ni spomena. Ovi događaji oko 1540. godine Gospodnje, kada je gotovo sve u Wittenbergu bilo u ἀκμή² cvatu, no ponajviše u grčkim i hebrejskim spisima, koji su obilovali pjesništvom. Tako je grčku književnost neki Ioannes Reuhlin (koji je umro 1523.)³ slušao najprije u Parizu kod Gregorija Tryfernata (*Gregorius Tryphernatus*), nakon što je osvojen Carigrad, a nakon što je prešao u Europu, vrlo pouzdano ju je predavao svojim Germanima, a među njima osobito Melanchthonu, kako se vjeruje, uz vlastiti i uzajamni spoznajni talent u učenju. Tako je zaista bio i prvi širitelj hebrejskih spisa, za kojima je hvalevrijedno i predano posegnuo božanskim darom, noću više nego danju, poput Jeronima iz Stridona, a crpio ih je najviše od nekog Židova prosjaka i to upravo u Njemačkoj. Drugdje se isti studiji nisu još do kraja utruli, naime, za vrijeme Franciska Ksimenija (*Franciscus Ximenius*) toledskog nadbiskupa, Augustina Justinijana (*Augustinus Iustinianus*), biskupa Nebbije [*Nebien-sis*], dok su gotovo u isto vrijeme, na glasu osim grčkog i hebrejskog, bili također studiji kaldejskog i arapskog jezika, o čemu svjedoče djela istih autora izdana u knjigama obaju Zavjeta, u vrijeme samog Leona X. Zaista među najučenijim ljudima tog doba glede grčkih spisa bili su Nijemac Erazmo Rotterdamski i Francuz Guilhemo Budej (*Guilhelmus Budaeus*) i ni pred kime nisu prezali. Oni su ipak usput na neki način veoma pomogli Lutheru u njegovom svetom „Hrvanju“, u kojem mu se htio pridružiti vrlo učeni Longolije, da je mogao duže poživjeti, a koje je, uz stalnu Filipovu pratnju, uresio pobjednim trofejima, blagonaklono služeći oko 1520. godine, ponajviše Bogu i čitavoj kršćanskoj vjeri.

Međutim, talijanski pjesnici, još svježije uspomene; Battista Mantuani (*Baptista Mantuanus*), Philippo Beroaldi (*Philippus Beroaldus*), Kalimah (*Calimachus*) i istog imena Florentin, Giovanni Gioviano Pontano (*Ioannes Iovianus Pontanus*) i slični, kojima su se pridružili i Nijemci, ovu vrstu studija nisu slijedili bez Mi-

2 U izvorniku nalazimo grčku riječ: ἀκμή, ἦς, ἥ - grč. vrhunac, cvat...

3 lat. Ioannes Reuchlinus, a prema nekim izvorima umro je zapravo 30. 06. 1522.

nervina nadahnuća⁴. Među njima je prvi lovorov vijenac zaslužio Konrad Celtes (*Conradus Celtes*) u Beču, kasnije u Austriji, četiri godine nakon što je rođen naš Segedinac (dakle 1509.). Njega su uzvisili humanisti i njegovu smrt trajno pamte sve do ovih vremena sjajni njemački umovi. Zatim naš Ivan Česmički (*Janus Pannonius*), kojega Volateran (*Volaterranus*) pod učiteljem Guarinom naziva Mađarom i ništa povrh toga. Naime, (kad sam to već spomenuo) bio je veći i od Guarinove slave, budući da je zajedno s Poggijem Florentinom (*Poggius Florentinus*) i Leonardom Arentinom (*Leonardus Arentinus*), bio glasoviti učenik Manuela Chrysolorasa (*Emmanuelis Chrysoloras*), prvog učitelja grčkog jezika kod Talijana, kamo je nesrećom pobjegao (kako se priča) u vrijeme kada je Carigrad bio pod Bonifacijem VIII, gotovo dvjesto godina prije Segedinčeva rođenja. Tako je i Teodor Gaza (*Theodorus Gaza*), (da spomenem i to) iz Soluna, u sveukupnom studiju i djelovanju takmac Georgija Trapezuncija (*Georgius Trapezuntius*), koji je uslijed staračke nemoći posve ispaao iz spomena književnosti, nakon što je njegovu domovinu osvojio (turski sultan Murat II, koji 1444. g. ubio mađarskog kralja Vladislava kod Varne te okupirao preostalu Grčku) prešao u Italiju, kako bi predavao grčku književnost zajedno s ostalim učenim ljudima. No vratimo se onamo, odakle smo skrenuli, od bilo kojih ljudi, koji su predani bilo dvorskim ispraznostima, bilo ratnim previranjima, bilo zahtjevnima, a istovremeno ispraznim uspjesima života, i kao što je opće poznato, koji su odani ispraznome bogatstvu ovoga svijeta, jedino je Segedinac u svoje doba, Božjom pomoći, promicao književnost i u tome postigao vrhunac, te je prezreo seosko blato, crkvena ludovanja, koja su se sastojala jedino od razlijevanja hramskih glasova i mrmljanja, i nakon što je zanemario potočiće suptilnijih disciplina, bilo mu je dosta, kako sam kaže, namočiti usta na samom konjskom pojilu.

Kad se dakle, 1541. g. po primjeru nekog Stjepana Galssetsija (*Stephanus Galssetsius*), (koji je prvi nagovarao Segedinca dok je još bio smješten u Krakovu, da prijeđe iz Mađarske u saski Wittenberg [*Albimont*], a doskora je za isti studij pridobio i Matiju Devaja⁵, marljivog Kristovog vojnika, zajedno s Andrijom Batizijem (*Andreas Batizius*) naš Segedinac psihički pripremio za putovanje i napokon sakupio novac, posjetio je, po staroj želji, to samo središte studija i pohodio začetnike istih studija. Svim silama se posvetio tome kako ne bi maticu (tako je zovu) te Akademije, kojom je tada upravljao, vrlo ugledni ravnatelj ondašnjega kolegija gospodin Gašpar Kruciger (*Casparus Crucigerus*), uzalud preselio u Pannoniju radi svoje inauguracije, već je zajedno s mnogima bio veoma marljiv u nastojanju oko dijalektike i njoj svojstvenih pojmova o čemu su govorili Filip i svete

4 orig.: *haud Minerva invita* – ne protiv Minervine volje, dakle, nadahnućem Minerve, božice mudrosti.

5 Mátyás Bíró Dévai.

ustanove na čelu s Lutherom. Međutim ne spada ni na moju malenkost ni na ovo mjesto, još nešto dodati pohvali ovih ljudi te, kako kaže puk, prstom uprijeti u sunce. Devaja, nadalje, neki od naših nazivaju i gorljivim Kristovim vojnikom, jer, kad se vratio iz Wittenberga, bio je kod kralja Ivana, u Košicama, zbog novog načina poučavanja optužen kao heretik, bilo je zapovijeđeno da ga se odvede u zatvor i pridruži osuđenima na smrt, no tada se dogodilo, da je u taj isti zatvor bio primljen kovač, jer je ozlijedio kraljevskog konja, dok mu je nespretno stavljao potkovu na kopito, na što je bešćutni kralj odredio da smrtna kazna bude nadomjestak zdravlju njegovog konja. No kad je u zatvoru, Devaj, kako to već biva, pričajući o ovome i onome, ražario čovjeka evanđeoskim duhom, konj je u međuvremenu bio oslobođen svoje pogibelji. Kovaču je tada bilo dopušteno da izađe iz zatvora, dok su ondje ostavili Devaja kao heretika određenog za lomaču. Pa ipak, po zauzimanju svijui i po kraljevu mišljenju, budući da je i kovač stalno govorio da je iste vjere kao i Devaj i da želi zajedno s njime ići u smrt, svi su počeli s njima veoma suosjećati te su napokon obojica, slobodne ispovijesti, bili otpušteni u miru. To mi je ne jednom pričao istinoljubivi svjedok koji je to vidio svojim očima. No da nastavim dalje s pričom.

Dakle poslije našeg Stjepana, koji je prethodno spomenut među slavnijima, a kojeg su nasljeđovali mladići naše narodnosti, inače otvoreni novim strujanjima, u Njemačku su prvi među najslavnijima nogom stupili, a sada mi dolaze u sjećanje (uz poštovanje onima koje sam možda smetnuo s uma) Benedikt Abadije (*Benedictus Abadius*), Emerik Ozoraj (*Emericus Ozoraus*), Gregorije Vizalnan (*Gregorius Vizalnanus*), Martin Santa Kalmatsein (*Martinus Santa Kalmantseinus*), Stjepan Kopacije (*Stephanus Copatsius*) i Gašpar Helt (*Caspar Heltus*) osobiti i najvjerniji pastiri Crkava. Osobito među ostalima sam Helt, koji mi je za razliku od drugih poznat po izgledu, bio je povezan sa prisnim prijateljem Segedincem u Wittenbergu o čemu mi je pričao već kao vrlo star u Cluj-Napocu [*Claudiopolis*] prije petnaest godina, zbog, poznate mu, čvrste veze između mene i Segedinca. Ovdje valja spomenuti blagu uspomenu Starina, velikoga teologa našeg doba, koji nije studirao nigdje drugdje nego u Padovi u Italiji, usred papizma, čiju je trajnu zabludu lagano odbacio Lutherovim spisima kao i pobožnom revnošću ostalih. Jedino se Petar Melije (*Petrus Melius*), jako predan aktivnostima oko brentijske⁶ tvrdnje o Posljednjoj večeri; obilno protivio Segedincu pjesmama i knjižicama u korist svoga zavidnog talenta no ipak je pokupio istu palmu i potpisao je vječnu istinu, što mogu potvrditi nekim ulomcima njegovih istomišljenika kao i pjesama koje su također moje vlasništvo. Veoma sam zadivljen što je Melijeva okretnost tako uspješno bila opkoljena i stegnuta Segedinčevom veličinom, što se može

6 Najvjerojatnije se odnosi na stav o Večeri Gospodnjoj njemačkog teologa i reformatora Johanna Brenza (Brentza).

izreći i ovako: „Umorno govedo žešće se opire“.

Tako, nakon što se Segedinac vratio poslije tri godine s akademije u Witte-
nbergu, ne samo bogatiji u znanju najuzvišenijih znanosti, već i svetiji u čistoći
vjere i svetim spisima, čime se ponajviše bavio, svekolika omladina mu se divila
zbog stručnosti te su na žarku želju sviju bili vraćeni toliki ljudi, a već prije ga je
njegovih pet vojnih drugova doživjelo daleko uljudnijim, učenijim i marljivijim
od ostalih na njegovom vlastitom području. Uostalom, budući da su ga najprije
rezervirali građani u Thasnyadinu, nije se, vrhunskim autoritetom, bavio jedino
studentima, već se obraćao i ušima naroda, nevjerojatnom istinom, umijećem
i junačkim duhom. No doskora je Zli, onaj zavidnik, u očima osobito papinih
ustanova, potaknuo najveću zavist protiv luterana, već tada položenog na križ
Kristov, kao napadača na drevnu i katoličku dogmu i tako udahnuo vatinijansku⁷
mržnju. Kada sve sagledamo, svetog Božjeg čovjeka, najviše je, ne samo izuda-
rao žestokim pljuskama, tada kraljevski blagajnik, Brat Georgije, koji je prije bio
redovnik u cenobiju sv. Pavla nad Budimom (naime takvog je zaštitnika svojoj
sadašnjoj i napuštenoj supruzi, oporučno ostavio kralj Ivan Sepuzije (*Ioannes Se-
pusius*), Ludovikov nasljednik) već ga je napao prvi po svom dvorskom službe-
niku i kapetanu svoje vojske Gašparu Peroziciju (*Casparus Perositius*), on, koji je
tada nosio kukuljicu, a i prije ga je već nekoliko puta i drugačije izudaranog zbog
postojanog odgovaranja, ostavio gotovo bez svih stvari te ga na kraju prognao
iz Thasnyadena [*Thasnyadenum*]. Jednom mi je sam Segedinac pripovijedao o
toj nesreći, premda je bio najskromniji od svih smrtnika u pripovijedanju svojih
patnji i svetih duhovnih borbi. Iskreno je pričao, sa uzdasima na ustima, kako
mu je tada bilo otuđeno preko dvjesto knjiga te kako ga je upravo Prefekt, obuven
metalnim cipelama, nemilosrdno, izgazio i mučio do zadnjeg tjelesnog daha.

Kad je bio istjeran iz Thasnyadena, i dok je živio kao prognanik, po isteku
1545. g. pozvan je u Gyulu i kada su najglasovitije škole bile odvojene od pro-
vincije, činilo se da može uživati u sreći, kada ne bi bilo spomena štete koja je
prije bila nanijeta spasenju sviju i da se nije ponovilo najžalosnije šaputanje, po
kojem je dočuo da je Luther, njegov najveći uzor, nesrećom umro u Eislebenu u
Njemačkoj u veljači 1546., za kojega je Bog, divnom svojom providnošću htio
da sve do blage smrti, ostane neozlijeđen lažju i prijevarom papista, očito poput
drugog Ivana Evandeliste, a vjeruje se da on nije ostao neozlijeđen i kojemu Bog
nije odredio dosuditi i proglasiti vječnu slavu po nasilnoj smrti, poput Jana Husa
i drugih koji su se borili za pravu vjeru. Smisao toga sastoji se u tome da je Bog
na isti način svoje jednom nagradio, dostojnom nagradom i da je tu trenutnu do-
brotu pretekao i nadoknadio obiljem vječne utjehe i slave. Po ovom protuotrovu
i Segedinac je sva svoja zla ravnodušno podnosio, prekinuo je studij i nastavio

7 Gotovo poslovični izraz za duboku mržnju.

se zadnjim silama boriti za Krista i njegovu Crkvu, znajući kome je povjerovao i na što je pozvan poticajom duha i dobrom željom sviju. Kad je prošla godina, na savjet nekog Matije i Mihaela Literata, ljudi koji su Segedincu već prije bili prijatelji i pratitelji na određenim putovanjima, prešao je u cegledsku Crkvu i ondje je državnom plaćom počeo, ne samo, propovijedati u hramu, već i u školama, dobrotom i na molbu ravnatelja škole, predavati temeljne dokaze Filipa Melancthona, regrutirajući zadivljujućom vještinom i druge redove iz pontifikalnog i Gracijanovog dekreta, u pobijanju svećeničkih zabluda. Iz te su škole potekli mnogi učeni mladići, među kojima i osobit čovjek Albert Bakonije (*Albertus Bakonius*) pastor i biskup u istoj cegledskoj Crkvi, budući da je već prije vršio službu učitelja. Češće sam razgovarao s ovim čovjekom, blage uspomene, također sam, na posebnom papiru sačuvao spomen na to sve do današnjeg vremena. Sveti starac je pričao da je stariji od Segedinca, pa ipak ga je uvijek cijenio kao oca te je molio za njegov dug život, više nego za sebe samoga. Kada je primijetio da sam obuzet čudnovatim divljenjem tom čovjeku, što je s veseljem preporučao, sveukupno je svoje obrazovanje prožeo i izgradio Segedinčevim naukom. Segedinac je tako, ostao dvije godine i jedan semestar u školi, još uvijek ἀγαπῶς⁸, sve dok se ondje 1548. godine nije oženio prvom ženom Uršulom.

Kad je napustio Cegled i slučajno prešao u Mahonij, odmah je, nakon što je poslanik Veličanstvenoga gospodina Petra Petrovića temišvarskog grofa i prefekta, čuo da je slobodan da preuzme uzde za upravljanje mjesne škole, koja je zaista tada bila najglasovitija u cijelom tom području. Uostalom imao je zakonitu službu, koju si nije prisvojio te nije poučavao samo omladinu, već je javno govorio zajedno s prijateljem Kristoforom Lipenskim (*Christophorus Lippensis*). Naš Stjepan je ovog pratioca imao i kao zaštitnika i mecenu, koji je u svemu bio slobodan i od kojega je primio odjeću podšivenu vučjom kožom, prilično prikladnu za njegovu upotrebu. Međutim, na tome istom mjestu, na kojemu nije bilo živih, prefekturu je naslijedio Stjepan Lozoncije (*Stephanus Losontius*), čovjek posve šarolike nadarenosti koji je disao najviše radi vojske i koji je htio, da ga se po neprirodnoj surovosti duha, smatra najoštrijim braniteljem papističke zavjere. Uskoro, kad je protjerao većinu drugih pravovjernih kao i Grgura, nekada det-sienskog pastora, istjerao je odande i Segedinca. Uslijed njegovih prijetnji, nalik Diomedovoj⁹ sili, ta mala okupljena Crkva je to lakše nagnula u bijeg, osobito jer se već čulo, da Turci, stalni neprijatelj naše domovine, silovito nastoje oko zauzimanja tvrđave i da su već neke utvrde zauzete i razrušene uz veliki pokolj. I tako se u Segedinu za vrijeme uprave Michaëlis Totha (po mom mišljenju) ili uslijed opijenosti i slabosti naroda ili zbog straha vojnika radi slabosti i oskudice

8 grč. neoženjen

9 Diomed, snažan, lukavi, nasilni i prepredeni Grk, istaknuti sudionik trojanskog rata.

tvrdave, nije dogodilo kao u Lippstadtu: zlo je napokon navalilo na sav temišvarski tabor i on je nakon žalosnog pokolja branitelja posve osvojen i propao, a isto tako, tom je nevoljom i čeličnom okorjelošću ugrožena Božja riječ spasenja kao i njeni najvjerniji blagovijesnici, čijom se prisutnošću i duhom moglo pomoći i ohrabriti duhove vojnika, a Riječ je isto tako ublažavala narodnu nevolju te katkada uklanjala svekoliku nesreću, kao što to u Svetom pismu pokazuju primjeri Lota, Abrahama, Ilije, Jeremije, Ezekije, Jozafata i drugih. Uzvišeni, dakle, i velikodušni, sramotno zarobljeni vojnik, nije imao prijeteću smrt, pripisivati toliko svojoj neopreznosti i neobuzdanosti protiv neprijatelja, koliko osveti neba, koja predhodi kao kakva predigra onoj srdžbi, koju će kao trajno zlo osjećati svi preziratelji riječi Božje koji su na ovome svijetu hodali uzdignute šije, povlađujući si u svemu. Ovo jadno razaranje utvde naše domovine iz pravca Beograda dovršeno je napokon tri godine nakon što je Segedinac otišao odande i nakon što je ondje proboravio gotovo tri godine.

Tako gotovo prognanik među svojim, uputio se na daleko putovanje, preko Lippstadta sve do Thüringena, slavnog grada na obalama rijeke Berettyó, gdje je primljen i unajmljen uz velike počasti 1551. g. kako bi upravljao školom i kako bi katkada propovijedao. Veoma se divio ljubavi i želji sviju u iskrenoj naklonosti prema riječi Božjoj, koju je narodu duboko utisnuo svojim radom i autoritetom Martina Sante Kamačanina. Nakon što je u Thurinu vršio službu godinu i pol, otišao je, legitimno pozvan, 1553. g., kao udovac u Bekenesij, gdje je radi propovijedi, a oči sviju bile su uprte u njega, u školi i na studijima, držao česta izlaganja na svoj način. Tako je pametno, učeni i vrlo marljiv čovjek smatrao da potomcima vlastitim primjerom ima usaditi u glavu da po pitanju crkvenog djelovanja ne treba tako postupati, kako to svakodnevno običava biti kod papista. Kod svih zanimanja najvažnije je mjesto zauzelo više čitanje nego sama pozornost, samo djelovanje više od obrazovanja, navika ispred pobožnosti, uobičajeni poredak ustuknuo je pravu naplata, opširni govor bio je pred radom, sloboda pred razuzdanošću, a sam počinak i dokolica zauzimali su mjesto pred velikim priznanjem. Čini se da jezici mogu bez znanosti, pismo bez govora, narod bez studenata, učeni ljudi bez klerika, napokon crkveni ljudi bez sveučilišta. Dok je, okretni Božji vojnik Segedinac htio ispraviti ove ludorije, ponovo i ponovo pokazuje da čovjek treba biti učen i uvijek pobožan, a pobožan i učen ne manje nego vrijedan, koristan i da više od svega pokazuje da se stavio svima u čestitu službu, svojim životom i snagama koje mu je Bog podario prema mjeri svoje namjere.

Dok je Segedinac još ovdje boravio, prije nego je pala sama utvrda, pod zapovjedništvom Lozoncija i talijanskog ratnog zapovjednika Kamponija (*Camponius*), lutajući vojnici su, na zapovijed svojih vojskovođa gomilali grijehe na grijehe i zločin na zločin te su i izbjeglici strašnim bjesnilom nanjeli silu. Kad je to doznao neki pučanin, u dobroj namjeri, no s lošim ishodom, iznenada je Segedincu

rekao: „Kako dugo namjeravaš ostati ovdje, unutar zidova škole? Što oklijevaš? Zašto se smjesta ne odlučiš na bijeg? Kamponijevi vojnici su već u pripravnosti da te ovdje uhvate i ubiju. Ako imaš kakve stvari, hitro mi ih povjeri, čuvat ću ti ih, zaklinjem ti se svime što je sveto. U međuvremenu, kad je nastao metež, prema pričanju, čim je Segedinac upao u svoju sobu, koja je gledala u vrt, ondje je, kroz prozor, preklinjući zamolio prvog čovjeka kojeg je mogao da pod svaku cijenu sačuva vreću novca, koju mu je pružio. Odmah tada su provalili vojnici i razgrabili sve zajedno s knjigama, a njega samoga predali Kamponiju, ostavivši mu samo slamnati krevet. No svakako treba reći i vrlo je korisno čuti kako je bio izbaavljen čudesnom i božanskom zaštitom. Naime, među vojnicima, koji su za krvoločnu plaću bili odani svojim zapovjednicima, bio je jedan koji je pomagao Segedincu kao bivšem učitelju te je tako svoja djela i sebe samoga spasio od smrti, potajno prešavši rijeku Körös. Nakon što se odande povukla bjesnoća i vojnici otišli, a Segedinac se sa strahom vratio, primio je od starica novac, koji je sakrio u slamarici i koji su one našle, pretražujući krevete, po svom običaju. Naravno onaj čovjek, kojemu je kroz prozor povjerio vreću s novcem, nije se više nikada pojavio. Segedinac je ondje, nakon par dana, u velikoj žalosti, sahranio kćerkicu Katarinu. Naposlijetku godine Gospodnje 1553. uslijedila je ona temišvarska opsada, o kojoj treba posebno govoriti.

U Békésu, progonjen tolikim oružjem sudbine, gdje je proboravio gotovo pola godine, Tolnjani, kojima je dobro bila poznata njegova slava, potajno ga navode kao upravitelja škole. Tako se zajedničkom željom sviju, krajem 1553. g., sa samo jednim slugom, preselio u Tholnu. Ona, nazvana u starini i Altinium, smještena je, kao što je poznato, na obali Dunava i bila je tada najslavnija od svih Crkava sve do Crnoga mora, u koje se mnogim ušćima ulijeva Dunav, povećan mnogim rijekama. Radio je i ovdje no ponajviše u školi. Naime pod Mihaelom Starinom, tadašnjim upraviteljem vjerskih pitanja, nije se mogao posvetiti propovijedanju, osim za veće blagdane i za vrijeme prekinutih praznika. Tada je razmišljao da mu nije toliko važna naklonost naroda, koliko briga da u vrsnoj mladeži ražari ljubav prema pravoj mudrosti. Kršćani i papiste su tada iskreno prosuđivali vjeru i u svemu su tražili njen dokaz te je tako i sam Starin posredovao da Segedinac svojim nedjeljnim propovijedima ojača slušatelje slabijeg duha u sve većem prijanjanju uz svjetlo prave vjere. Borili su se obostrano najgorim svađama i izopačenom silovitošću, na višestruko čuđenje predstavnika vlasti i naroda, a na žaljenja vrijednu sablazan i štetu samih građana, zbog nesloge same Crkve i pastira. Papište su povod cijele stvari pripisivali Starinu kao odveć neumjerenom propovjedniku koji je raspravljao o misi, papi i redovnicima te su više voljeli i molili da Segedinac kao umjereniji i razgovjetniji govornik uvijek propovijeda i razlaže samim slušateljima. Starin i Josip redovnik koji su inače propovijedali u toj crkvi, imali su običaj rugati se na način da određeni mladić, najprije pisaljkom zapiše

sve govornikove riječi, a zatim bi izgovorene riječi pohvalnoga govora žestokim i ostrim predbacivanjem, ocjenjivao i pobijao. Starina ipak nije bio toliko hvaljen zbog te revnosti, koliko zato jer je mirno sve dopustio po općoj želji naroda, a i samog je Segedinca zamolio da ništa ne odbije za dobro Crkve Božje. Kada je napokon, Božjom voljom, crkveno pitanje krenulo sretnijim putem, nakon što je Segedinac nekoliko puta odredio cilj javne rasprave, Josip, ne vjerujući u povoljni ishod svoga slučaja, stalno se ograđivao od nastalog nemira i Starinovih nedaća: štoviše daleko više se bojao da će njega i njegovo vlastito mišljenje odbaciti njegovi slušatelji.

Kad je sve ovo minulo, nakon otprilike pola godine, Segedinac si je odabrao drugu družicu, Elizabetu koja je u mojoj odsutnosti umrla na ovome istom mjestu poslije manje više trinaest godina, ženu koju su svi s pravom hvalili i koja je bila neusporediva i izgledom i ponašanjem. Ona je tada bila udovica Ivana Beremenija (*Ioannes Beremenius*), subrata u Kristu, pastora Emerika u istoj Crkvi Tholne prije Starina, koji je uostalom, umro u onom okuženom katoličkom djelu naše domovine, prije godinu dana, ostavivši za sobom, prvorodenu kćer Katarinu (koja se udala za osobitog muža Tomu Bellenija (*Thomas Bellenius*), o čemu će biti kasnije riječ i koja je dojila Martinella.

Nakon proslavljenog vjenčanja, uz najveće odobravanje sviju, Lužani [*Lascovienses*] uz Dravu, koji nisu imali pastora, uputili su svoju molbu Starinu, koji je tada bio biskup svoje Baranje, da k njima u dogledno vrijeme pošalje Segedinca. On je drage volje Lužanima smjesta udovoljio i tako im uklonio kamen sa srca. Kad je tako prešao u Lug [*Lascovium*] započeo je po svom običaju predstavljanje školskoj mladeži, a ujedno je svojim velikim ugledom počeo hrabriti narod u zajedništvu sa Starinom pružajući im savjete kako pismenim putem, tako i konkretnim darovima. Tako se napokon, 1554. g., vrlo učeni muž na želju nerječitoga naroda i Starinovima hrabrenjem, podložio polaganju ruku, tj. po svom prvom dolasku u Lug, gdje je njegovo ređenje proslavljeno velikom svečanošću, prilikom koje je zaređeno još nekoliko ljudi uzetih zajedno s njime. Tada je, napokon, naš Segedinac izgubio onaj svoj slavni naziv u nauci i radu, po kojem ga općenito nazivahu magistrum te je u 49. godini svoga života, otada i zbog vlastitih vrlina i po izboru sviju proglašen doktorom i generalnim nadglednikom čitave Baranje. Zbog zadivljujuće marljivosti i zadivljujuće namjere o promicanju mladeži, te godine uz ostale obaveze koje su se gomilale, gotovo nije mogao opstati. Nije samo predavao u školi već je i kod kuće privatno poučavao slabije obrazovane ljude iz Crkve, koji su k njemu dolazili odasvuda i u tome ga nije prekidala ni najmanja bolest, već bi predavao i onda kad bi se iz kreveta, kako se kaže, mogao čuti samo njegov glas i doprijeti do slušatelja. Dok je tako govorio da smo rođeni za rad, na sebi je kršćanski ispunjavao onu pogansku izreku: *Γεράσκω καὶ ἀεὶ πολλὰ*

διδασκόμενος.¹⁰ Sveti je čovjek također govorio da je živi mrtvac onaj tko živi u dokolici bez obrazovanja. Zbog toga je, po Božjem milosrđu, kojim Bog uvijek običava nadahnjivati pravedna djela ljudi, Segedinac neprestano sve više napredovao te je povrh toga pobuđivao kod bližnjih sve veću naklonost. Svi su ga obilazili, zvali su ga mogućnici i pozdravljali plemenitaši. Izdaleka su ga zbog zasluga častili i pomagali su mu darovima. Ugledni čovjek je ondje proboravio pune četiri godine u ovakvoj i sličnoj ulozi i prisvojio je troje djece: Anu, Saru i Izaka. Međutim, ne treba prešutjeti niti to da je plemeniti i uzvišeni gospodin Marko Horvat, tada upravitelj najjače utvrde, često pozivao Segedinca, da predvodi skupštine i da donese odluku tajnovitih parnica.

1558. g. Segedinac se teško oprostio od svojih Lužana te je prešao u Kamaču, ne znam je li na sreću ili na nesreću, no po želji i ugledu prije svega upravitelja graničnih utvrda Wolphanga Pernescija, u Baboltsae, koji se u gimnastičkom vježbalištu neoprezno i smrtno probio prilikom igre gađanja kopljem, i samog Sigećanina Marka Horvata, koji je više od svih drugih, štitio i uvijek se obiteljski ophodio sa Segedincem. Crkvene službenike su obično redili u Kamači kamo su na inauguracijsku svečanost u velikom broju dolazili i vojnici. No, kako bi se to moglo odvijati bez straha zbog blizine neprijatelja, slavlje je nerijetko bilo u Sigetu u nazočnosti baruna, grofova i plemenitaša. Između Sigeta udaljenog od Pečuha, tada turske utvrde, otprilike 3 km, nalazio se na sredini grad Kamača [*Kálmánca*]. Taj Marko Horvat bio je od čelika, kako se kaže, okretan i zaista veličanstven, i dok je on bio na braniku, Turci su uzalud jednom zadnjim silama svojih vojnika opsjedali Siget. Obilno je pomagao vjeru te je, zahvaljujući doktoru Segedincu, veoma u njoj napredovao. Stoga se događalo da je svome, kako ga je zvao, predstojniku po nadahnuću slao bilo slaninu bilo pšenicu te ponešto od ostalih zavjetnih darova Kamačana.

Premda je znao biti ljut, što sam doznao od samog Segedinca, do te mjere da se znao oholiti, on je kroz godinu, dijeleći s njime isti dom, znao ublažiti svojim razgovorom njegovu srdžbu i svadljivost spuštajući se na njegovu razinu. Pa ipak sigurno je, da je znao popustiti Segedinčevom posredovanju u važnim i teškim pitanjima te mu je zabranio da nikada ne bude u njegovoj blizini otkrivene glave, jer je, iako jedan od smrtnika, bio veliki čovjek. Tako se jednom dogodilo, da je nekoga Franciska prezimenom Talijana i Kamaćanina, o kojem se pričalo da je odozgo u Pečuh donio na prodaju kacige i štitove, zbog čega je bio uhvaćen i prijetilo mu je vješanje, sam Segedinac oslobodio smrtnu kaznu, zauzevši se za njega ističući činjenicu da bi njegova djeca ostala siročad. Prilagodivši se tako prema prilikama i u drugim slučajevima, u narodu je bio smatran, nekom danim, zaštitnikom te pravim liječnikom duha i tijela. Međutim kad je Marko Horvat zbog

10 Izreka grčkog mudraca Solona: „Starim, neprestano učeći nove stvari.“

bolesti nogu upao u jedno stanje, dugo se mučeci u Pistenienskim [Pisteniensis] toplicama i kad mu se približila crta zadnjeg obzora, donesena mu je, između ostaloga, oporučna knjižica, kamo je upisao da Segedinac u njegovo ime izmiri Crkve njegove oblasti, ponajviše sigetsku i kamačku, i da poslije smrti oprosti njemu takvome vladaru jer prema svima svojim i pojedinim podanicima po svojoj ovlasti nije mogao biti istovremeno dobar i zao, pobožan i bezbožan. Segedinac je to uistinu, sa govornice, u najvećoj boli, prelagom Meceni i njegovoj ožalošćenoj obitelji marljivo ispunio 1559. godine. Tada je imao kao upravitelja škole učenog i veoma umjerenog mladića Tomu Bellenija, kojega je također obrazovao u Tholni među svojim učenicima. Kad je njegova pastorka Katarina imala već gotovo deset godina, spomenuti Toma ju je počeo obilaziti i snubiti na nezgodni brak, što ona nije htjela niti da se drugačije ispuni, prije nego završi humanističke studije u Wittenbergu. On je budno i čedno na to pazio te se napokon poslije tri godine vratio svojim u Sigetu, tj. 1561. g. Prihvatio je uskoro pokrajinu škole Detsinske [Detsiensis], a rodili su mu se Segedin, Stjepan, kao i Dorotea, koja je nažalost kratko poživjela u Kamači.

Na početku te iste godine, dogodio se najjadniji i vrlo loš slučaj, s dugotrajnim posljedicama, koji je, vjerujem, za Segedinca bila providnost prelagoga Boga, i koji je za njega bio velika priprema. Propovijedao je o davanju imena prilikom obrezanja starih, što je kod kršćana krštenje i o etimologiji vlastitih imena, među koja spada i tumačenje ženskog imena Ursula¹¹, koje na našem materinjem jeziku zvuči isto kao i životinja koja grabi med, *medve*¹². To je vrlo teško podnijela pomahnitala žena istoga imena, prijateljica Alberta Furijske (*Albertus Furia*) i na to se kod kuće vrlo žestoko požalila mužu. Naime iz crkve se kući vratila sva zbunjena zbog svog sramotnog imena, uvjeren da je to javno tumačenje bilo upravo zato da se njoj nanese sramota i da je zbog toga događaja dostojno da joj se istom mjerom nadoknadi šteta. Ah, teške li vrste žena (koji bi ih poštenjak htio omalovažiti?) koji nije dostojan uvojaka, vezica, kapica, bočica i biserja, kojima se ona veselila, no vinula se do zadnjih gavranova i sramotno te bezbožno se pribrojila vječnoj Herodijadinoj sramoti.

Takvim ženama također nema veće žeđi od toga da prigovarajući svojim pokvarenim običajima iz sredine uklone istinske doktore Crkve ili da ih odagnaju do Garamanta¹³. Prijekora je također vrijedan njezin sudrug i istinski sličan suprug, koji se jednako pobunio, premda nije bio prisutan, te se, umjesto da svoju bijesnu Uršulu, prizove k pameti, vrlo nedostojno i nemilosrdno počeo buniti,

11 lat. ursus, i, m. - medvjed

12 medve mađ. medvjed

13 U antičko vrijeme, najudaljenija poznata točka u Africi. U prenesenom značenju: nekoga općenito protjerati.

glumeći strogost iako umjerenijom drskošću, što je ipak bilo vrlo neugodno čuti u javnosti.

Načelnik Pečuha Beg Mambut, nakon što je nanovo preuzeo pokrajinu, gdje su ga pozdravili građani Kamače i počastili svojim darovima, opomenuo ih je, da se odreda podlože vojvodi Kaposvara [*Caposuariensis*], njegovom vojnom zapovjedniku ili dužnosniku, koji se zove Cyfer, te da mu odaju dužno poštovanje dajući mu dobrovoljno četiri ili pet hljebova dobrog kruha. Kad su se Kamačani oglušili na tu zapovijed ili su njeno izvršenje barem odgodili, pobješnjeli vojvoda je nakon nekoliko dana, za vrijeme same propovijedi, „doletio“ u Kamaču na takav način da su se zbog iznenadnog straha, djeca i žene sakrili u crkvu koju su otvorili snažniji slušatelji. Isto tako su naoružani turski vojnici, pustošeći svetišta i hramove i tvrdeći da traže uhode, poštjednili mladež, dok su starije, zajedno sa Segedincem, i ravnateljem škole Emerikom, stavivši ih na konje i kola, na silu doveli u Kaposvar [*Caposuarinum*]. Vojvoda je tim povodom, potaknut primjerom o toj ratnoj zasjedi pisao Begu u Peču da su Kamačani ne kao građani već kao vojne uhode pohvatali njegove vojnike. Premda su tada suci, nesrećom svjedoci, odmah, sakupivši darove požurili vojvodi i od njega moleći oprostjenje zbog kašnjenja, kao i oslobođenje odvedenih, a najviše Segedinca: Vojvoda ih je ipak ismijao ovakvim odgovorom: Naime da ne može udovoljiti njihovim željama, jer je već pisao Begu, da je uhitio neke uhode zajedno sa svećenicima i da sa svojim zahtjevima moraju ići odmah k samom Begu i uzdati se u povoljno rješenje samo po njegovom milosrđu.

Kada su to učinili, stvari su krenule na bolje: naime tiranin je, potaknut moblom i darovima, zapovjedio da svi zarobljenici budu oslobođeni i da se vrate. Kamačani su zatim, potreseni mnogim nevoljama, gledali povrh svega kako da se taj izopačeni vojvoda makne sa svoga položaja. Veoma često i žestoko su se žalili Begu, kojega je on naprotiv pomoću obilnih darova lako uvjerio da nikada nije bio zao niti je ikada pustošio ulice Kamače, iako su ga građani optuživali zbog otvorenoga prokazivanja. Tada će Beg: „Želim – kaza – da uskoro u nazočnosti nekolicine pouzdanih građana kao promatrača, također vašeg svećenika, kao svjedoka, ova svađa bude povjerena meni na prosudbu.“ Kada su Kamačani po dužnosti doznali tu begovu zapovijed Wolfgangu Pernesciju baboltskom upravitelju, on je rekao: „Gledajte kako ćete održati riječ zadanu Turskoj vjeri, a po meni on može otići samo da se više ne vrati.“

Kada su došli u nazočnost tiranina, on upućen u ugled čovjeka, odmah, među ostalim prijetnjama ovako se obrati Segedincu: „Zašto ti kao svećenik nepromišljeno i poput psa nasrćeš na pojedine susjedne tvrđave koje su mađarske? Zar misliš da ja već dugo ne znam što ti radiš? A i ti ćeš toga postati svjestan.“ Po-božni čovjek je ovako dočekaio riječi koje su odisale čistim prijetnjama i bijesom: „Nama okruženima ovdje vodom, a ondje vatrom to treba dopustiti i na to smo prisiljeni iako nemamo izbora.“ Poganin prilično razljućen tim riječima, odmah

je zapovjedio da se Segedinca odvede u njegov zatvor, kamo, doduše, nije htio.

Budući da se cijela situacija pogoršala, Kamačani su nastojali darovima, kacigama i oklopima, molbama i novcem kojega su uzeli od Pernescija, pridobiti tiraninov duh da oslobodi njihovog pastora. On je zaista, potaknut više učinkom darova nego ljudskošću, gomilajući tolike izlike za odgodu, rekao da neće Segedinca pustiti prije nego se vrati Albert Furia. On je tada bio glasoviti stočar u Ptuj. Kamačani su sve više sumnjajući u odgađanje, sve javili Pernesciju, nadajući se da će kod njega lako postići, da on svojim zapovijedima naredi da se Furije brzo vrati. Pernescije je tada smjesta strogo naredio dvojici slugu da se Furije nađe kod njega za dva dana na doručku. Kad se to ispunilo, također mu je zapovjedio da svim snagama kod Bega ishodi pastorovo oslobođenje.

Kada je podmukli i preko svake mjere, ženi odani čovjek, ušao u Pečuh, begov vojvoda, zvani Pervizije, okrutne i prepredene naravi, nevoljko je oslobodio Segedinca iz zatvora. Činilo se da je već pobijedila sama sloboda, kada je Furije svojim mahnitim riječima i prisnim šaputanjem rekao Perviziju da je nepromišljeno lakoumnno izgubiti tako veliki plijen, za čiji je otkup pripravljeno tisuću forinti. Te je riječi vojvoda dalje prenio do begovih ušiju kao i to da je veliki i očajni svećenik već obećao tisuću forinti. Zato je u kratkom vremenu Beg Segedincu predbacivao sve veće i veće prijestupe, nazivao ga izdajicom i krivcem za gubitak velikog broja vojnika te ga je napokon po najoholijoj zapovijedi poslao u još prljaviji zatvor. Tako je čovjek koji je bio primjer pobožnosti i postojanosti podnosio najnedostojnije bijede zatvora u razdoblju između blagdana sv. Lovre pa sve do sv. Andrije, 1561. godine.

Od pretrpljenih zala ovo je zlo svakako bilo posebno: Beg je jednom svome Perviziju rekao da se on prema svećeniku odnosio kao prema svome gostu i da nije toliko zabrinut za otkup zato, jer mu je on doslovno obećao da će ga, bude li to mogao, učiniti posudom punom novca. Pervizije je bio razdražen do te mjere te je svetog čovjeka počeo zlostavljati, u zgradi učenjaka Benedikta, u čijem domu nije bilo nikoga osim njegove žene. Svjestan zle namisli i zle namjere, najprije je domaćicu zatvorio u obližnju sobu sa spuštrenom prijevornicom, da se ne bi mogla buniti, ako bi bilo što naslutila. Zatim je, postavio stolac, Segedinca posjeo na podmetnuti stolac i snažno ga zavezao i pritegnuo mu ruke te ga ispitivao tihim glasom, započevši čitanje obilja predbacivanih optužaba. Napokon je uzeo tartarski bič (narodnim jezikom korbač) te ga krajnjim silama, dok se izmicao i visio obilno udarao tako da mu je iz tijela brizgala krv. Kada mi je sam Segedinac jednom pričao o toj surovosti, rekao je da se zbog tih preokrutnih udaraca nije izmicao ispitivačkom i smrtonosnom mučenju, sada vjerojatno ne bi sjećao života, no tada je iznenada potresena jaucima, domaćica naglo otvorila vrata sobe i potekla susjedima te ih je zvala upomoć. Zatim je među prvima nasrnula na Perviziju, trgnula mu je držak biča i bez oklijevanja ga slomila, a on je, koliko god je mogao,

počeo udarati i ostale koji su hrpimice ušli, ove pljuskama, a one bičem, sve dok ga zbog vlastitih nevolja nisu pomahnitalog savladali, a prestravljenog Segedinca oslobodili jarma i uzničkih spona. Nakon par dana onaj Tolnjanin sam Bellenije, već upoznat sa cijelom tragedijom, kad je iz Detsina prešao u Pečuh, otišao je u tu kuću kao da želi kupiti tkaninu i ondje je odmah uočio krvave mrlje i krvavu košulju. Segedinac se zaista nije mogao sjetiti svoga oslobođenja, a saznao je begov naum da ga ne želi otpustiti osim u Szolnoku, gdje je već bila utvrđena uprava nad njegovom tvrđavom. Bijedni Kamačani su ga već i prije više puta i obilnim darovima salijetali, no uzalud, nadajući se da će jednom sve krenuti na bolje.

Poslije nekoliko dana tiranin je svim svojim zarobljenicima i Segedincu, nakon što je stigao u Tholnu, a bili su tu nadalje i slobodni stanovnici Tholne koji su za Segedinca donijeli dar, a kojima je Beg odgovorio da Segedincu neće dati pomilovanje ukoliko u zamjenu za njega, neće biti oslobođena kći tolnskog načelnika ili odvjetnika, za koju se vjeruje da je zarobljena kod Mađara. No Kamačani su i to riješili, te su dali da se, po posredniku, za tristo forinti otkupi jedna ljepša djevojka među ostalima i da se odvede izravnim putem u Pečuh, okupana u kupki po turskom običaju i da se posebno odjene. Kad su poslije čuli da Beg dolazi u Szolnok na rijeci Temes, požurili su onamo s djevojkom i ondje su je predali tiraninu. No djevojka je već na putu rekla da ona nije prava načelnikova kći, već jedna od njegovih sluškinja, a ona da je ili poginula na brodu od mača ili je potopljena, ili ju je pratnja odvela na neko drugo mjesto, kada su veličanstvenom pobjedom prije godinu dana na Dunavu preuzeli brod koji se vraćao pun raznovrsnog blaga. Vjerujem da, kad je samim time to saznao Beg, najodličniji i najugledniji građani nisu mogli učiniti više ništa, već su, razmišljajući o gubitku, jedino strahovali da taj priprosti vladar ne prekrši zadanu riječ. Ne dugo nakon toga, 1562. g. kada se već vijest o žalosnoj robiji toga čovjeka šapatom proširila dalje, došao je iz Debrecena vrlo poznati pastor Petar Melije dostojan svoje Crkve zajedno s Georgijem Cegledijem, načelnikom Oradeje [*Varadiensis*], kojima se pridružio također Bazilije Feguernektenški (*Basilius Feguernektensis*), u čije ime su rumunjski plemići priložili prekrasnu posudu s pokrovom za Segedinčevo oslobođenje, koju na kraju nisu posve izručili. Štoviše, zbog tog poslanstva zarobljeništvo je postalo još težim, a posrednici su nakon kratkog vremena sami došli u životnu opasnost. Kraljević je ovo poslanstvo poslao najprije velikanu Franciscu Nemeti, tokajskom [*Tokatensis*] čelniku.

Često su Segedinca u zatvoru posjećivali mnogi putnici, dajući mu štogod kao pripomoć ili mu šaljući novac, koji su gotovo svi, a osobito nadzornik zatvora neizrecivom strogoćom, znali od njega uzeti, ali mu je bilo zapovjedbano da mu ne otima u blagovaonici i prilikom jela štit Evandjelja iz ruku. Budući da su mu, u utvrdi, noge bile sapete teškim željeznim okovima, barbarin mu je katkada, na zaklinjanje građana, davao priliku da priđe svojim kršćanima. U tome je osobito

bio revan Petar Koriје (*Petrus Corius*), koji je sa još jednim pratiocem, postigao da Segedinac propovijeda u njegovoj zgradi, pod tim uvjetom, da ga istog dana vrati nazad u zatvor. Za Segedinca su se također, po Božjem nadahnuću, zauzimali i sami dvorjanici, žaleći ga zbog nedostojne sudbine u toj pregroznoj tjeskobi. Opo-minjali su građane, a najviše Petra Korija da, uz jamstvo brojne zajednice građana iz susjednih mjesta, često Segedinca dovedu k sebi i tako mu ublaže teret okova. Petar je rekao, smatrajući da je to do kraja teško izvedivo, da to ni najmanje ne može izvesti sam, već da će rado Segedinčeve okove pomoći rastvarati barem tako dugo, dok mu bude dozvoljeno boraviti u gradu, jer uopće nije tajna da je i on mrzak samome begu. Melije je zatim potaknuo samoga Korija, da po njegovom odlasku, marljivo dozna sve begove namjere i da mu ih dojavljuje po vjernom glasniku. Zato je, prema onome što je dobro naučio, proširio glas da se treba čuvati Melija, da opet ne bi došao k poganinu, jer je on već namjeravao njemu povjeriti da pre-vede Kuran na mađarski jezik, a posebno je mislio na to da je Melije, zadivljujući revan u svemu, već prije za sebe turskim slovima dao prepisati osnove pravopisa.

U međuvremenu došao je i časnι starac Albert Bakonije¹⁴, za kojega je Beg saznao u vlastitoj utvrdi u Cegledu, i naložio mu da mu bez oklijevanja, proda kroniku svijeta koju je kod njega vidio. Pobožni čovjek je to i učinio, imajući na umu da se zbog protivljenja jednom Turčinu, dogodilo nekoj talijanskoj obitelji, kada je tiranin jednom prilikom ugledao sliku neke knjige i ona mu je, premda preskupocjena, prodana za svega tri forinte. Barbarin je običavao, kako osobno, tako i po svojim dvorjanima, snažnog Kristovog atletu, pozivati za gosta te ga lakrdijaškim i sarkastičnim riječima mamiti na otpad od vjere na što mu je ovaj uvijek najstrože odgovarao, kako je jedino i mogao da, takvi mamci zavodljivaca i meke na mirnoj vodi dolikuju dječacima i maloumnim osobama, a ne njemu koji je po samom dobi naučio misliti drugačije i koji se već loše osjeća u vladarskoj i šareno vezenoj carskoj odjeći. Boraveći duže izvan pljesnivoga zatvora ili zahvaljujući plodonosnoj molitvi, imao je običaj boraviti u velikoj prostoriji s mnogim zatvorenicima, a tada su i sluge i gotovo svi stražari bili osvježeni, ne može se reći drugačije, već božanskom voljom. Iz njegovih nadasve pobožnih hrabrenja i utjeha, uvijek su, u najžalosnijem trpljenju, crpili potpunu nadu u Pismo i postojanost u vjeri. Okrijepljeni duhovnom unutaršnjom hranom, dok su trpjeli krajnju glad, ali i konkretnom hranom, koju su odasvuda dobivali, zahvaljujući Segedincu, osjećali su se kao u očinskim domovima. Segedinac je i ovdje dalje pisao, koliko je smio, ili na molbu susjednih pastora ili kao oporuku koja će ostati njegovim potomcima, a njihov spomen, osobito što se tiče zajedničkih mjesta, neće niže izostati. Istovremeno njegovi su građani silno žalili, što prosvjedima uglednih ljudi sa svih strana, koje je tiranin ionako ismijao, nije postignuto

14 Albertus Bakonius, pastor i biskup cegledske Crkve.

njegovo oslobođenje kojemu su se svi nadali.

Kroz narednih godinu i pol, razvoj događaja zavio je u veliku žalost i Segedinca i njegovu obitelj te prijatelje. Ta tko može bilo s dostojanstvom bilo ravnodušno pričati o tolikome zlu, za čiji se život može reći da je bio gotovo potpuno zatrt takvim vojničkim postupanjem, koje se odrazilo na jednom Segedincu. Kristovog atletu ovdje možemo poistovjetiti s Josipom¹⁵, ili s Regulom Atilijem¹⁶. On je, na žaljenje mnogih vjernika zbog preobilnih trpljenja, podnosio zatvor tako nedostojno i tako dugo kao Josip, tako odvažno poput Jeremije, tako sveto kao Danijel. Po Segedinčevoj želji k njemu nije dolazio više nitko ni od njegove obitelji ni od građana Kamače, već su jedino hvatali vijesti o njegovoj svakodnevnoj žalosti i mukama. Jauk boli postao je još veći zbog smrti njegove djece. Za vrijeme Segedinčeva odsustva, u Kamači je pokopan Martin, dječak odličnih sposobnosti među ostalim pastorcima, a od vlastite i posvojene djece, u kratkom vremenskom razdoblju, umrli su također Sara, Doroteja i Ana. Ovako se, međutim, hitro dovršilo jedno od tolikih tisuća zala: naime, zadihano i žurno želim govoriti o tome kako je preuzvišeni Bog, sažalivši se na žarke molitve kako javne tako i privatne, svojim božanstvom Segedincu pribavio slobodu, koja je bila oprečna ovom prijašnjem i dugotrajnom zlu.

Jednom je u našem gradu bila Helena, žena iz plemenitog roda [*Baraniorum*], zakonita žena svoga muža, koji je, okrivljen zbog velike količine tuđega, plemenitaškog novca, pobjegao u gornji kraj, u moravski grad po imenu Barat, gdje je živio tada vrhovni državni službenik Francisko Mezeo (*Franciscus Mezeus*) (kojega možemo smatrati poljoprivrednim, odnosno zemljišnim upraviteljem). Nakon što je Helena ostala bez muža po njegovoj smrti, njom se oženio Francisko Agrarije, koji se kasnije preselio u Gyulu, radi boljih uvjeta života te je i ondje, pod upravom Ladislava Kereta, starca glasovitoga imena, obavljao svoju službu. Odande je napokon na molbe svoje žene bio „namamljen“ u Kevin¹⁷, najprije kako bi bio bliži austrijskom Beču, no napokon privolio je ovamo preseliti se, najviše kako bi vidio svoju ženu.

Kada su, tijekom putovanja došli u Szolnok [*Solnakinum*], vidjeli su ondje u obje gostinjske kuće Magyar Haszon da su Turci Segedinca favorizirali, kako se čini, kao drugi Pilat Krista, ili Klaudije Lizija Pavla¹⁸, kao i najnedostojniju sudbinu časnoga predstojnika, po kojoj je taj Doktor glasovitoga i nadasve dragog

15 Misli se na Josipa, kojega su braća prodala u Egipat.

16 Marko Atilije Regul, rimski vojskovođa i političar u prvom punskom ratu, kasnije zarobljen i mučen u tamnici.

17 Kevin je današnji mađarski grad Ráckeve, smješten u blizini rijeke Dunav južno od Budimpešte.

18 Dj 23, 26

imena, za kojega su u Gyuli bile upućene javne molitve, bio neočištan, nepočestljive brade i u neopisivoj zatvorskoj prljavštini. Napokon kada je sve bilo uređeno, i kada se zemljišni upravitelj zajedno sa cijelom obitelji preselio najprije u Békés, a nedugo zatim u Kevin: Tada je u Szolnok slučajno došao Martin Dorocije (*Martinus Dorocius Keviensis*) kevinški građanin te je pred mnogim građanima rekao da za Segedinca nema nade, osim ako ne bude oslobođen posredovanjem samoga Franciska: budući da se među smrtnicima od kršćana jedva tko može smatrati bliskijim i prisnijim plemenitom upravitelju. Nadalje činilo se da je Francisko posjedovao izvrsniji talent (što je običaj moćnijih dužnosnika) da mu crkveni ljudi povjere taj posao, to više zbog patnje i beznađa što su već prije, u istom slučaju, bili odbijeni veliki ljudi. Tada se dogodilo da je, ponavljam po Božjem nadahnuću, supruga istog, nakon što je u Kevinu rodila dijete Ladislava, prije nego što ju je ugrabila smrtna bolest, oporučno od muža zatražila da u ime ljubavi, na ovaj ili onaj način postigne i ishodi slobodu najjadnijeg pastora, jer je njen duh u strašnim mukama otkada ga je jednom vidjela u tolikoj prljavštini i neka zna da će to kod Boga biti vrlo ugodna žrtva, bude li postigao oslobođenje tako svetog čovjeka, koje očekuju mnogi. Kada je zemljišni upravitelj čuo tako tjeskobno preklinjanje svoje žene, koju je silno volio, osvrnuvši se također na djetesce, u suzama je prisegnuo da će svekolikim nastojanjem duha bdjeti nad Segedinčevim spasenjem i da će ga postaviti na katedru, odnosno na čelo, kao upravitelja Crkve. Nakon toga udovca Franciska su svi sa svih strana, sve češće poticali te su mu jednodušno pružali pomoć, sve dok, Bogom danom prilikom, nije s begom, premda veoma teško, dogovoreno da će Segedinac biti oslobođen, uz jamstvo samoga zemljišnjog upravitelja od tisuću i dvjesto forinti, naravno u tom smislu, da barbarin u tom iznosu, u dogovoreno vrijeme, od Franciska iz Njemačke primi umjetnički izrađene kacige, štitove i oklope. Zemljišni upravitelj nije odustao, već se zaputio putem pobožnosti, prihvativši svaki uvjet da do kraja postigne učinak, na koji su ga poticali mnogi i veliki ljudi, a najviše Ladislav Keretsenije iz gyulske i debrecenske Crkve. Među njima, pri samom proglasu oslobođenja, bio je nazočan razboriti građanin pristalog izgleda Francisko Ducas, on je uzeo na vlastita kola Segedinca, odmah ga uzeo pod svoju zaštitu i odveo ga njegovim sugrađanima, te ondje ostavio više od dvjesto forinti za otkup, a Segedinac je odveden također u susjedne gradove, koji su mu svi odreda hitro pomogli. Mi ne želimo, glede dobročinstava sve niti točno spomenuti niti smatramo da je to odveć nužno, već ćemo radije opisati onu vrstu istinskoga oslobođenja sa strane nadnaravnoga Suca, Isusa Krista, čijim smo, raznovrsnim poukama i darežljivim te dobrohotnim poticajima ponukani, da smatramo korisnim to što je on izložio njega koji je sam iskusio takvu muku.

Uostalom, kada su se stanovnici Kevina već nadali da će se domoći tako vrsnoga Učitelja, čestitali su si međusobno te sami nisu izostali u dužnim doprino-

sima. Nakon što je Segedinac poslije dugih seljenja u oskudici okolnim putem došao u Kevin i nakon što je zemljišni upravitelj Francisko izdvojio manje više osamsto forinti, požurio je k svojim Kamačanima, gdje je sve već obuzela nada u bolje dane s obzirom da su već čuli za oslobođenje svoga doktora i gdje je pripremljena neizreciva svadbena svečanost Balleina i Segedinčeve, kako već rekosmo, pastorka Katarine. Dakle uslijed prisutnosti dugo priželjkivanog pastora i udvostručene radosti čitavoga sveučilišta, bile su udvostručene i sve pripreme gozbe skupa sa svadbenim darovima kao i darovima za goste. Kratko nakon toga brigom zemljaka blaženi se otac Segedinac zajedno s cijelom obitelji vratio u Kevin te se ondje nastanio za stalno pred sam Uskrs 1563. godine. U to vrijeme upravitelj škole bio je Stjepan Barbatul (*Stephanus Barbatulus*), koji je građane zavaravao lažnom nadom o propovijedanju za vrijeme Segedinčeve nevolje te je bez ikakve časti napokon napustio Kevin. Prije nego što je ovaj ispunio svoju školsku obavezu, ja sam ovdje Segedinčevom odlukom u 19. godini preuzeo prvu upravu u Pešti, za vrijeme pastora Belleina, nakon što je on poslije inicijacije preseljen onamo također po Segedinčevoj volji.

Tijekom 1564. g. dok su mu svi čestitali na oslobođenju, Lužani su donijeli ogromnu ribu, čiju sam ja zadivljujuću veličinu te vrste (nazivamo je šaranom), nacrtao na zidu predvorja i što je bilo popraćeno, pamćenja vrijednim, pljeskom Segedinca i svih ostalih. Toga istog ljeta, na putovanju za Budim, kada smo se usporedno vozili dvojim kolima između Harosija (*Harosius*) i Cibelina (*Cibelinus*) prema obali Dunava, ja sam bio s drugim Pavlom svojim učenjakom u istim kolima, kad se najednom dogodilo da su konji Segedinčevog kočijaša ili zbog žeđi ili zbog vrućine, naglo skrenuli u uzburkani Dunav. Tada je također providnošću preuzvišenoga Boga bio sačuvan od smrti koja mu je zaprijetila dok su konji vukli kola, koja su sama plutala oko 37 m. Kada smo mi to primijetili, vikali smo zapanjenom kočijašu da konje uzdama ne tjera gore, kamo su se okrenuli, budući da je to bilo opasnije radi mogućeg prevrtanja onih koji su sjedili, već dolje uz vodotok. Prije nego što je sve dobro prošlo, uz ogromno zahvaljivanje Bogu, osim skroz namočene odjeće, bili smo više zabrinuti za Segedinca nego za svoj život, budući da je bio veće debljine, a uz to nije znao niti plivati. Iste godine je druga kćer Doroteja navršila 18 godina. Te iste godine u ovoj našoj Crkvi Segedinac je uz veliko slavlje polaganjem ruku zaređio trojicu muževa zavidnog znanja za crkvene ljude: Luku Ambroš (*Lucas Ambrus*), Ivana Clypeatorisa (*Ioannes Clypeatoris*), obojicu iz Tholne i Petra Dombrinija (*Petrus Dombrinius*)¹⁹, od kojih ovaj sada vjerno upravlja manyohijskom Crkvom [*Manyochiensis*], a onaj je umro kod Thurna [*Thurnienses*] prije četiri godine, dok Ambrus koji je tri ili četiri puta prešao k arijevcima, sada vrši službu pokajanja u Polgardini.

19 Najvjerojatnije Petar Vragović (*Petrus Vragovits Dombrinus*) iz Donje Dubrave kod Čakovca.

Uostalom, kad je već na pomolu bila 1565. g. došao je u Peštu neki redovnik, koji je govorio mnogo jezika i iza sebe imao mnogo zemalja, koji je, nadalje (što sam vidio vlastitim očima) bilješke pisao grčkim i hebrejskim jezikom, rekao bih, tek malo sporije nego latinskim jezikom, a ime mu je bilo Serafin Pantan (*Seraphinus Panthanus*) i on je zaželio, sav uznosit, po običaju nositelja kukuljica - fratara, sastati se s nekim značajnim luteranom (misleći osobito na Segedinca) te je napokon napustio Peštu i sa vrećom knjiga došao u Kevin. Kad je Segedinac to saznao, nipošto mu nije uskratio raspravu, već je naprotiv s velikom revnošću, na sastanak u ovu našu crkvu sazvaio gledatelje obaju vjera. Vidjet ćemo zašto mnoge? Tokom rasprave, Serafin tako ražaren vatrom svoje zablude, koja ga nije posve zaštitila, bio je posramljen kako sa strane Talijana tako i Tračana, za koje se činilo da su na njegovoj strani, a sada su postidiđeni, bjesomučno izašli iz crkve, dok je naposljetku, redovnik ostao sam do svoje vreće knjiga, koju je trebao, izrugan sada sam nositi. Tu vreću je prije, hvalisavo poput Trazona²⁰, navalio na leđa svojih sljedbenika da ju nose, dok je, očito, na trijumf mislio prije same pobjede. O tome, kao i o načinu njegova odgovaranja, postoji u ulomcima duhoviti Segedinčev razgovor, napisan odmah istog ili sljedećeg dana. Odlikuje se svakako time što prikazuje kakvom se nerazboritošću i kakvim neznanjem prave mudrosti, gomila papista bori za svoju misu, čistilište, godišnje svetkovine i svaku vrstu čudovišnih bezvezarija ljudskoga mozga i kako steže baklje i koplja, kako vrebajući prijete željeznim šiljkom dok im je snaga svete policije i istražene istine jednaka trstici ili olovu. Ja sam već tada ismijao taj dvoboj zajedno s vremenom i događajem, distihom tajanstvenih slova:

*Ne popušta talijanski rod: dok se Stjepan i Pantano bore:
Padaš Papin slijepče, jer ne pobjeđuje on nego Bog.²¹*

U to vrijeme je kevinском školom upravljao veoma pohvalno i marljivo Ivan Cibinije (*Ioannes Cibinius*), vrlo vješt u dijalektici i grčkom jeziku. Ja sam naime, otišao k njemu po dovršetku određene službe u Pešti, a na Segedinčev savjet, te sam postao njegov sustolnik, a bavio sam se u različitim područjima, veoma čestim Segedinčevim dužnostima, no ponajviše prepisivanjem popisa zajedničkih mjesta, kako bi mojom rukom bila što čitljivija. Te godine kada je vojvoda Pervizije slučajno došao iz Szolnoka [*Szolnakino*] u Kevin, i zadržao se kod uglednog građanina Gregorija Kessija (*Gregorius Kessius*), do Segedinca je došao glas, da ga on po svome običaju, traži za svog svećenika. Radi toga mi je Segedinac naredio da pripreim uglađenu perjanicu i plodove šipka, a kad sam to učinio, obojica

20 Trazon, ime hvalisavog vojnika u komediji: Eunuh, Publija Terencija Afera.

21 *Itala gens perstat: Stephano Panthane repugnans:
Caece cadis Papae, vincit at ille Deo.*

smo krenuli pozdraviti ga. Kada smo se rukovali, nakon kraće stanke sjeli smo za stol, a Pervizije, potaknut savješću, ovako reče Segedinu: „Oprosti mi zbog svega onoga, što je samo nama najbolje poznato!“ Segedinac je na sve miroljubivo prihvatio. Naposljetku kad ga je punica domaćina Kessija, po ženskoj čudi, strože i hrabrije počela koriti, zašto je tolike muke svalio na Božjeg glasnika, Pervizije se još žešće počeo ispričavati govoreći: Zbog toga sam noćima progonjen duševnim mislima zlih znamenja, kao da me Furije²² žele razderati, jer sam počinio takav zločin, kada sam izbičevao čovjeka koji me nadaleko nadvisuje i po dobi i po svetosti. Tim riječima se za stolom vodio razgovor, sve dok mi nismo ustali i otišli.

Početkom 1566. g. Segedinac je u Detsinu, uzevši mene sa sobom, dokončao onu vrlo ostru i dugu raspravu između Stjepana Osječkog (*Stephanus Ezechius*) i Ilije Zmajevačkog (*Elias Veresmartinus*), a obojica su bili biskupi tadašnje Baranje, koja bi, da u početku nije bila mudro i pravovremeno razriješena, buknula u bezmjerni raskol Crkava velike težine, prilikom čega su, u ime same kongregacije, plemenitaši do kraja kaznili Detsin velikom silom novca. Napokon tih je mjeseci zadnjim i nikada nadoknađenom porazom pao Siget pod vodstvom presvijetlog junaka Nikole Zrinskoga, kao i Gyula pod glasovitim Keretsenijem, a ja sam tada ovakvim polustihom zabilježio spomen njihovih bijednih ruševina zajedno s godinom događaja.

IVLa, SzIget DIra MIre perIere rVIIna²³.

Gyula i Siget strašnom ruševinom propadoše jedno.

Začudo te iste godine dogodio se i onaj požar u Kevinu, toliko snažan da su ulice većim djelom odozgo bile potpuno uništene, a ja sam zadnjim snagama i naporom na svoju štetu prenosio Segedinčev namještaj i kutije u zgradu Grgura Kessija. Iste godine dogodio se i strašni Segedinčev događaj u dunavskom viru, s ovakvim ishodom: naime, kada je 22. lipnja otac Segedinac ustao od ručka uslijed velike vrućine, natjerao me zajedno s Cibinijem na kupanje, a kada je taj Cibinije, koji bijaše slabe snage i bojažljiv, to odbio, ja sam zajedno s dvojicom drugih studenata odmah ušao u vodu. Nakon što sam Segedinca doveo do dubine vode koja mu je sezala sve do pupka, otišao sam odande namjeravajući plivati u nešto dubljoj vodi i tada se Božjom providnošću dogodilo da sam pustio druge pred sobom, a pogled sam usmjerio prema plićaku i Segedinu. Kad ga nisam vidio u blizini gdje sam ga ostavio, čudio sam se da je tako brzo izašao iz vode, a da me nije zvao. Tada

22 Furije, Srde ili kod Grka Erinije, bile su božice osvete, koje su grižnjom savjesti do ludila progonile zločinca koji bi izbjegao pravdu.

23 U polustihu prisutan je kronogram IVLIDIMIIVI – koji, kad se poreda: MDLVIII, daje: MDLXVI – 1566.

sam, obazirući se uokolo, ugledao uvojke čovjeka koji se valjao u dubokom viru. Odmah sam, vidjevši poznate sjedine, pomislio da je našeg oca snašlo zlo, zaplivaov bliže i ugledao dva prsta ruke, podignuta zadnjim snagama uslijed smrtne borbe. Prestravljen tim prizorom, razmotrivši sve i dobro odmjerivši u sebi, bacio sam se u rijeku na vlastitu smrtnu opasnost, zgrabio bijedno tijelo i podigao prema gore, podvukao se pod njega koliko sam mogao te sam ga izvukao na obalu nakon mukotrpnog plivanja od gotovo 18 m. Sam nisam bio vješt u plivanju, a Segedinac je bio posve gol, no na sreću već je bila noć kad smo ga izvukli iz dubine, a bio je i polumrtav zbog velike količine „nemiloga pića“ (vode). Moji prijatelji su međutim otišli u obližnji mlin, na moje dozivanje smjesta je došla i obitelj te smo Segedinca umotanog u platno, postavili na postelju prekrivenu slamnatom prostirkom, ne bi li se voda tako mogla bolje izbaciti. Zaista činilo se da je polumrtav i da u njemu nema nikakve tekućine osim krvi i takav je ležao u predvorju na krevetu i prošao je gotovo cijeli mjesec dok mu se nije povratilo zdravlje. Već oko ponoći, kada mu se povratio govor, pitao me, okrenuvši se na bok, da mu kažem tko ga je i kako izvukao iz duboke vode. Kad sam mu sve ispričao, postao je vrlo tjeskoban, a ja sam mu savjetovao da se onako teško nadut, hrani više pečenom i slanom hranom i da ništa ne pije barem dok mu se pomalo ne povuče ta unutarnja tekućina. Tada su ga posjećivali mnogi građani, a najviše Klement Szabo i Pavao Literat, od kojih je ovaj drugi u šali dodao da sam ja po onom oslobođenju već Segedinčev otac. Ovim povodom sastavio sam dvostih za dostojni spomen događaja.

Pastore, preporođen si nam se vratio iz dubine vira:
Dok nogom dotičeš zemlju, jedva na obalu stavljen.²⁴

Nadalje, kad sam već gore spomenuo Cibinija, moram napomenuti da je on bio izvrsni glazbenik, te je katkada sa Segedincem svirao uz jelo i doručak, dok sam ja sam slušao kako mlađi pjeva više, a otac Segedinac dublje. Isto su činili, osobito u šaljivom duhu, kada su sa Segedincem skupa jeli službenici riječi Božje. Među njima prijateljski je odnos gajio osobito prema Gašparu Szovatinu budimskom pastoru, i Albertu Bakoviju cegledskom biskupu, a katkada i prema spomenutom Zmajevčaninu, kao prijašnjem domaćem službeniku. Negdje u to vrijeme dogodilo se da je Segedinčev tiranin beg Mambut bio savladan u borbi i u zatočeništvo ga je odveo neusporedivi vojnik naše nacije Georgije Turije (*Georgius Thurius*), koji je kasnije poginuo 1570, boreći se hrabro za domovinu kod Kaoisa. Budući da je to sužanjstvo za pogubljenje najprije bilo javljeno Segedincu, vidjeli smo veoma radosnog čovjeka koji mu je napisao nadgrobni govor i njega

24 *Gurgitis ex medio pastor redivive redisti:
Dum pede, vix positus littore, tangis humum.*

dostojan grobni natpis, jer je nedugo prije toga, novcem otkupio svoj život i slobodu, zamalo se spasišći od spore i sigurne smrti.

U proljeće te godine, kad sam se više bavio istraživanjem nauka, poduzeo sam na savjet Segedinca put u Rumunjsku, dok su se još ondje, između Varada i Thura, kretali ostaci Tatari, i skrivao sam se u selu Inacha uz rijeku Timiš gotovo tri sedmice, odakle sam poslije u studenome kroz Thur i Varad stigao u Cluj-Napocu [*Claudiopolis*] i ondje sam proboravio cijelu godinu kod najpouzdanijeg i veoma učenog učitelja Petra Karolija (*Petrus Carolius*). Pozvan odande Segedinčevim pismima iz domovine, nisam se vratio prije nego što sam prošao prelijepe gradove Transilvanije i Sikulije sve do Moldove i dok sa sobom ne dovedem iz Varada Tomu Kapilijana (*Thomas Capilianus*) da preuzme upravu škole u mojoj domovini. On se tada najviše, pod vodstvom Gregorija Sasuarija (*Gregorius Sasuarius*), bavio grčkim spisima i poezijom. Tog Sasuarija je uskoro naslijedio naš Karolije, koji je ondje u sretnom episkopatu obilno se trošeći za našu domovinu, svoj život završio fatalnom smrću, kao što je svima poznato nakon šest godina, tj. poslije Vita Balsaracija (*Vitus Balsaratus*), Petra Melija, Pavla Turija (*Paulus Thurius*) i Valentina Hellopaja (*Valentinus Hellopauus*), svakako najučenijih i vrlo važnih ljudi, čiju su blisku smrt na različitim mjestima, najdostojnijim hvalospjevima i vrlo učenim tužaljka oplakali Bazilije Szikzovije (*Basilius Szikzovius*) i Petar Berexasije (*Petrus Berexasius*), ljudi koji su sami bili dostojni osobite pohvale. Ovdje u Varadinskoj Crkvi, preostaje nam još jedino spomenuti npr. u Patachinu²⁵ Georgija Caesara Cassovija, miljenika svoga učitelja Bazilija, nasljednika doktora Vita, zatim u Debrecenu Grgura Geoncija i Thomasa Felegyhasija, koji su u časnoj službi naslijedili, velikog čovjeka Valentina Hellopeja, nasljednika Petra Melija.

No da se vratim na prethodno: Po savjetu Segedinca i svoga oca, koji sam kao njegov jedini sin, gledao na njegovu staračku slabost, nisam se dao na put u Njemačku, prije nego što sam obišao u inozemstvu uglednike svoga roda i svoju djelomično spomenutu braću. Naime u ovome kraju imao sam rođake po majci. Tako sam nakon dugog putovanja, u Pisoni²⁶ u Mihaelovom uredu naišao na Grgura Škaricu (*Georgius Scaricaeus*), tada glasovitog odvjetnika gospodina Petra Erdödija (*Petrus Erdeodius*), i upravitelja krapinskog okruga u Hrvatskoj, te sam mu, na njegovo veliko čuđenje, pripovijedao o veoma krepkoj starosti oca Benedikta Škarice, njegovog strica i sina Petra Škarice, koji je još živ u Kevinu, a zemljak toga Petra, bio je onaj Matija Škarica, kojim se kao vođom u povoljnom ratu, koristio u svojim pomorskim pohodima, nekadašnji kralj Matija. Kad me taj Grgur obilno nadario i kad sam već prešao u Eger, susreo sam ondje po građaninu

25 Sárospatak

26 Najvjerojatnije današnji grad Bratislava u Slovačkoj, znan kao Pressburg (njemački) i Pozsony (mađarski).

toga mjesta Georgija Archija, nekada slugu moga oca, poznatu djecu Martina, svoga prvorodenoga brata, kojega sam jednom vidio kao dječak kada je došao u Kevin da nas posjeti. Kada sam to, po Božjoj volji, tako proživio i svome ocu sve ispričao s velikim veseljem, ponovo sam svojski preuzeo u Beleinu školsku upravu Jazbrinija kroz gotovo pola godine i ondje sam prilično dobro nacrtao Segedinčevu sliku, koju sam već kod kuće nekoliko puta odvažno počeo skicirati na papirima, potaknut njegovom velikom ljubavlju i poštovanjem. Svaku svoju namjeru otkrio sam prisutnome Segedincu, inače otprije nisam nikada kušao ni mrvicu te umjetnosti. Nadalje ovdje ću navesti mladenačke pokušaje te iste moje odvažnosti koja se ogleda u stihovima kojima sam te papire najprije posvetio Segedincu:

U ogledalu blješti lažna slika onoga tko pred njim stoji:
 Budući da on uskoro odlazi, a i pretvara se,
 ona se gubi;
 Vjerujem da si, Segedinče, mislio da će ova potrajati,
 Da bi i duhom, kao i likom, bio poznat.
 No onima koji možda žele (a to ću moliti nakon tvoga kraja)
 Znati, u kakvom su tijelu tolika bogatstva duha,
 Učinio sam, koliko sam mogao: tako, slikajući oči ti i u lice,
 I kako ti ona obično izgledaju,
 Ovdje preostaje tvoj drugi ti, pobijedit ćeš svoja vremena,
 Tijelom nevelik, ali duhom uzvišen čovjek.
 A da mene nevješta ne kazni tko prosudbom svojom:
 Kažem da je dosta veličanja bilo: Zbogom.²⁷

Tako sam u Jazbriniju dovršio dužnosti u trajanju jednog semestra, ne puno poslije nakon što je i Kaplijan, nakon jedne godine pozvan iz Kevina u Transilvaniju od brata Petra Literata, upravitelja kraljevskih rudnika. Na taj sam način, naizmjenice obavio službene obaveze domovinske škole, te se činilo da sam skloniji

27 *In speculo fallax obstantis imago resultat:
 Mox abeuntis, eo dissimulante, perit:
 Hinc Szegedine tibi durabile, credo, putasti;
 Ingenii fieres notus ut ipse typo:
 Sed cupidis forsā (quod post tua fata precabor)
 Nosse, tot in quo sint corpore mentis opes:
 Quod potui, feci: sic os oculosque notando,
 Quo tibi gestari more modoque solent:
 Hinc alter tu jam superest, tua tempora vinctes,
 Corpore non magnus, mente sed altus homo:
 Porro ego ἀγύμναστος ne quoquam iudice damner:
 Est satis in magnis et voluisse: Vale.*

Segedinčevoj i Kaplijanovoj želji, nego svojoj vlastitoj, budući da sam više puta pohađao strane narode i studije. Kaplijan je sasvim ozbiljno tvrdio, pozivajući se svakako na brata, da je, ne mnogo kasnije, putovao u Italiju ili u Njemačku uz moju pratnju. No i otac Segedinac svečano je tvrdio, da se posvetio mojoj udobnosti dok sam bio smješten kod njega i dok sam boravio kod njega baveći se svojim privatnim, javnim, a tako i školskim poslovima o zajedničkom trošku. Svakako mi je zauvijek zapamtiti 1568. godinu, u kojoj sam kroz sve dane i noći živio s ocem Segedincem, bilježeći marljivo i nasljeđujući sve njegove običaje i djela. Da nisam imao toga, sveukupno moje mladenačko književno djelovanje, bilo bi i manje pobožno i manje učeno, osobito pak tiskarsko, koje mi se najviše dopadalo, a koje u Veneciji nisam prihvatio zbog nedostatka vremena. Kad je prošlo vrijeme od jedne godine, nalik upravo svakodnevnoj stražarskoj službi, Kaplijan mi je dao svoje pismo s puta, u kojem je stajalo da će on kroz mjesec ili dva, biti na pomoć u Beču s pouzdanim pratiocima. Segedinac se također vrlo brižno i pouzdano pobrinuo da ja tada dobijem od građana Kevina preko pedeset forinti pričuvnoga novca. Dapače, budući da sam mu bio drag, sam je udijelio trideset pet forinti za potrebe mog studija, a tome treba dodati i onu svotu koju sam dobronamjerno skupio od prvih dana svoje mladosti. U sjećanje mi dolaze Pavao Literat i Valentin Deseo, koji su se više od svih građana moje domovine, isticali odgovornošću, osobitom skromnošću i pobožnošću i koji su, svojom dobrohotnošću od početka bili više braća nego zaštitnici. Obojica su tom nakanom priloženim novčanim sredstvima nadvisili svekoliku darežljivost domovine. Tu je Pavao Literat, od kojega Segedincu nitko nikada nije bio prisniji, a isticao se kako znanjem i čestitošću, tako i pobožnošću, a isto tako i onaj Agrarije, veoma dobar prijatelj po građanskoj uglađenosti i već dugom vršenju svoje službe, koji je tri godine prije Pavla, iz ovoga života, pozvan na nebesku gozbu, koju mu je osigurala vjernost Isusa Krista, najviše po onom iskrenom Segedinčevom izbavljenju, kojega je nama na oči, izveo za svoga života. Tu je i Valentin Deseo, koji je inače bio veoma vješt u latinskim spisima, te je još kao mlad i kroz pet godina prije svoje smrti vršio s najvećom pohvalom i staloženošću upravnu službu u našoj domovini i koji je ostavio brata Gašpara kao nasljednika dobara, a koji je, uostalom, među svojim sugrađanima bio najskloniji književnosti.

Nakon ponovljenog niza uzajamnih govora, kada sam se ja u travnju 1569. dao na put, prije nego što sam svojim dobrostivim prijateljima i Segedincu povjerio svog starog oca, čija me briga uvijek pratila i za kojeg mi se činilo da će mu se ugasiti život zbog mog odlaska, kada sam se, dakle, najprije zaputio spomenutom Valentinu u Jaurin [*Jaurinum*], i kada sam ondje kupio asturijskog konja, sretno i s radošću sam doputovao u Beč na sastanak sa svojim Kaplijanom, za kojeg sam već prije čuo. Njemu je na odgoj bio povjeren Volphang Kendije, spomenut kod onog Franciska Kendija, kojega je nekoć 1558. godine zajedno s

dvojom drugih plemića rumunjskog kraljevstva zapovjedila pogubiti kraljica Isabella. Odande smo, zajedničkom odlukom putovali Italijom kroz Korušku, Štajersku, Lombardiju te smo napokon odsjeli u Padovi pod upravom Franciska Piccolomineja (*Franciscus Piccolominaeus*), pravog filozofa iz Siene kao i redovnika Marcijala Kalabrija (*Martialis Calabrius*), od svih najvještijeg metafizičara. Tada smo najviše vremena posvetili aristotelicima. Ondje sam tada primio pismo Pavla Literata i mojeg najdražeg zemljaka, vrijednog trajnog spomena, Stjepana Bogdana, kao i Segedinca, u kojem su iskazali veliku zabrinutost da za stalno ne ostanem u Italiji, te su mi savjetovali da radije studij Svetog pisma nastavim po uzoru prethodnika u Francuskoj ili Njemačkoj. Segedinac mi je međutim, strogo zabranio da ni pod kojim uvjetom ne usvajam, kako se tada govorilo, italsku vjeru i duh. Tako potaknut, nisam mislio napustiti Italiju, prije nego, uz pomoć doktorskih spisa i vlastitih napora, ne obradim Aristotela, Platona i neke matematičare i ne obiđem cijeli Lacij i Kampaniju, koje zaista treba obići kako zbog vrhunskog užitka tako i zbog koristi. U tom razdoblju od petnaest mjeseci, nakon dovršenih triju semestara, po povratku s Tirenskog mora, po kojem sam, izravnim putem, po Jadranu dopro do Venecije, Chiozze, Verone, Mantove, Bononije, Ferrare, Florentije, a zatim sam ponovo kroz Rim i Viterbo, opet kroz Monteflascone, Sienu, Pizu i Luccu, najmoćnije italske gradove, dopro do obalnog grada Livorna. Odande sam po Ligurskom moru pristao u Genovi, glavi Ligurije kao i glavi Sredozemnoga mora Veneciji. Kada sam pješačkim putem zaobišao Veneciju, došao sam kroz gradić Bosco u domovinu Pija V. u to vrijeme rimskog pontifeksa, gdje je bio podignut i samostan njegovog imena, a odande sam, velikim poletom, kroz Aleksandriju, Tortoni, Papiju, Milano, Lago Maggiore, Aronu, strme planine kroz Sempio, Brigu, Vespiju, Sampierum, San Marino, San Maurizio te druge manje gradove, stigao u Genovu. Ovdje ne mogu ukratko sabrati sve što sam vidio, doživio i postigao, sve ono čega zaista nema niti u samoj radoznalosti niti u željama najpohlepnijeg čovjeka kada se nalazi u nepoznatim krajevima stranih zemalja, dok potpunim doživljajem putnika upravljaju prije svega Bog zatim suzdržanost jezika i umjerenost života. Inače, kada bih evo ovdje izložio, sve ono što inače znam iskazati u prijateljskom razgovoru, ponestalo bi mi mjesta i ne bih mogao izbjeći dojam da sam polihistor ja, a ne Segedinac. Štoviše ovdje sam primoran, nužnošću koju iziskuje oblik pripovijedanja, reći ovo i još neke sitnice o sebi i zato pogledu čitatelja nudim vlastito iskustvo kao i ponešto žešće protivštine:

Pohvalno je trpjeti teškoće i u vrlini gađenja nema:
Dok razum, vladara opominje da trpjeti treba malo.
Strpljenje se odsada naziva majkom hraniteljice umjetnosti,
Premda se ona boljim nazivom kiti.

Najbolja vrlina, onoga tko moli, u nevolje baca,
I na neki način, draži je mir s mukom pomiješan.²⁸

Uostalom, uslijed svega ovoga iz domovine mi nije došlo nikakvo pismo, nikakvo negodovanje, zato što sam htio proučiti one spise koji su još ostali u Padovi dok su svi drugi spisi bili rasprodani, premda sam na samom putu bio prilično iscrpljen i poučen žestokim iskustvom jer sam u nekim osobitim gradovima Italije imao brižno istražiti neke stvari i pojave kod tuđinaca i nipošto poznatih ljudi. Na umu mi je bila ona jedina Segedinčeva riječ, da ne smijem upijati italske običaje, koji bi mi bjesnoćom papinstva mogli pribaviti izravnu propast. Naime taj vojnik, oboružan robovima koji robuju, stalno sa strogoćom čuva svoj atrij, dok su protiv pravovjernih i evanđeoskih ljudi bjesnjeli oni koji su u tu svrhu posvuda bili postavljeni kao nasilni inkvizitori. Tada sam u velikoj ljubavi susreo bezbrojne prognanike zbog vjere i one koji su izbjegli kako bi je mogli sigurno ispovijedati, naime iz središta Rima, Venecije, Firenze i Genove te sam ih pozdravio služeći se među živim Kristovim mučenicima, sad već vještijim talijanskim jezikom kako za potrebe molitve tako i za potrebe razgovora. Negdje oko kraja 1570. godine u Genovi sam među najuglednijim ljudima toga mjesta, upoznao profesore: Franciska Porta Kretskog (*Franciscus Portus Cretensis*), Filiberta Saracenu (*Philibertus Saracenus*), Budea (*Budaeus*), Jonvilerija (*Jonvillerius*), Scrimmingera (*Scrimmingerus*) i Henrika Stjepana (*Henricus Stephanus*), sina onog kraljevskog tiskara Roberta (pojedinačni susret s njima upriličili su u Padovi osobiti i vrlo učeni čovjek Wolfgang Zundelin (*Wolfgangus Zundelinus*) i Martin Berzenicej (*Martinus Berzeniceus*). No većina njih tada je napustila grad zbog kuge. Susreo sam također među nekima ali i u njegovoj vlastitoj kući Theodora Bezu, po imenu vrlo slavnog u čitavoj Europi, koji je mene stranca ipak prigrlio neočekivanom dobrohotnošću i dobrodušnošću premda je u to prežalosno vrijeme pred javnošću ostao bez svoga rođaka kojeg mu je otela smrt, iako ja ni po čemu nisam bio dostojan takve uljudnosti. Nakon što je prošlo gotovo šest dana, koje je u miru posvetio zdravlju duše i tijela, a koje su mu, među ostalim ublažavali; osobiti Kristov sluga Petar Melije, zatim njegov Hellopej, Michael Paksije, Matej Turije, Iacob Turije i naš Stjepan Segedinac, Beza je, među ostalim, ne mogavši, zbog prevelike zauzetosti, pročitati knjigu protiv arijevaca, koju sam mu pružio, ostavio istu kod svoga povjerenika. Ja doduše nisam odobravao izdavanje, svjestan, Segedinovih riječi, koji mi je pismenim putem, već u Italiji,

28 *Dura pati laus est, nec habet sua taedia virtus:
Et ratio clamat pro duce rara pati.
Mater abhinc almae patientia dicitur artis,
Quae quamvis titulo se meliore beat.
Optima quaerentem declinat ad ardua virtus,
Gratior est aliquo mixta labore quies.*

poručio da osobno mora prionuti opširnijem razlaganju te materije protiv arijeva-
ca. Beza, čovjek rođen na korist kršćanima, dragovoljno se, čudnovatom iskrenošću
duše, po mom odlasku, pobrinuo da se knjižica ondje tiska. To je zaista, taj Beza,
kojemu nitko od ljudi punih ljubavi ne može ispjevati dovoljno dobru pohvalnu
pjesmu i kojemu nikako ne može nauditi niti zavist. Na moju molbu, pokazao mi
je, na groblju G. Petra, pod velikim grmom, grob onog velikog Calvina, koji se tako
dao pokopati bez ikakvoga spomenika, a da je to istina, svjedoče njegove riječi o je-
dinoj Večeri kao i općepoznata predaja, jer papiste kažu da je mnogo teže razriješiti
kalvinske čvorove od luteranskih, jer sve je njegovo čelično i tvori jezgru izvornoga.
Koje si riječi ili materiju ikada promatrao ili prosuđivao snažnije, oštroumnije ili
potpunije od djela *Institutiones* – kao što je, ne bez zasluge, rekao naš Pavao Turije:

Osim apostolskih spisa nakon Kristova vremena,
nijedno stoljeće nije dalo knjigu jednaku ovoj.²⁹

Brentijani se, krivo navodeći Lutherov nauk, međusobno sukobljavaju oko
svugdje prisutne istobitnosti, kao što se papiste bore za bezmjesnu pretvorbu,
dok Zwingli tvrdi da ispravno Evandjelje opslužuju evangelici, tj. apostolski mu-
ževi, Calvin ustraje na tvrdnji o istinskom sudjelovanju tijela i krvi Kristove po
izabranim vjernicima. Prije spomenuti Beza, preporučio me najprije pismom sta-
novnicima Züricha, a ne mogu izreći, kolikom sam naime, ugodnošću u istom
mjesecu, kroz dvanaest dana nekoliko puta uživao u društvu Bulingera, nadasve
učenog oca i Gualthera, najvještijeg komentatora našeg vremena, zatim Ivana i
Gašpara Volsija, kao i ostalih vrlo uglednih i obrazovanih profesora toga mjesta.
No već sam se i prije, putujući iz Berna u Zürich, obilno družio, s Benedictom
Arey, Wolfgangom Musculijem, Ivanom Vetmingerom, Hallerom i ostalim lju-
dima slavnog imena, kada je, naime, Arcije primio pismo preporuke za Ivana
Kolera i Gašpara Volsija.

Dok mi je tako duša uživala u tako lijepom zavičaju, pitao sam se bi li bilo
bolje nadolazeću zimu proboraviti uz tok rijeke Limmat ili bih, po savjetu stra-
nih studenata i oca Bulingera, razmotrio mogućnost boravka u Baselu, kako
zbog obilja hrane, tako i zbog većeg broja istomišljenika. Žureći tako kroz Lau-
fen, Schafbusium, Hedingen, Furstenberg i Tonesingen, napokon sam uz mnogo
obilazjenja i povoljna znamenja³⁰ stigao do slapova Rajne i izvora Dunava, gdje
me okrijepio razgovor s dvojicom Saksonaca, jer su u Padovi narodnim jezikom

29 „*Praeter Apostolicas, post Christi tempora, chartas,
Huic perperere libro saecula nulla parem.*“

30 Orig. *bonis avibus* – autor svakako nije praznovjeran, no koristi izraz prisutan kod Tita Livija,
koji upućuje na proricanje sudbine prema letu ptica, tkz. augurija.

ispricali mnogo toga i činili su mi se zemljacima, poznatima već otprije iz Transilvanije. Osobito Kracer Lucas (*Cracerus Lucas*), obrazovan čovjek, no sumnjiv zbog arijanizma. Ondje sam proveo gotovo pola godine u gostoprimstvu čestitog građanina Karola Glesera (*Carolus Gleser*), čija je žena kći Bucerova, baveći se ponajviše osnovama hebrejskog jezika, i susretao sam se češće s glasovitim ljudima: Lepusculom, Simonom Sulcerom i Theodorom Zuingerom. Ovdje sam također imao sudrugove Ivana Musija i Verdmillera, sa još nekim drugim ciriškim pitomcima, koji su odreda bili veoma obrazovani mladići. U ožujku 1571. krenuo sam sa Kracerom iz Basela u Wittenberg, putujući ravno prema Strasburgu [*Argentina*], odakle sam stigao u Heidelberg s vrlo obrazovanim zemljakom, Mihaelom Paksijem, kojemu sam već prije pisao o svome dolasku i ondje sam se neočekivano susreo s osobitim profesorom hebrejske književnosti Giovannijem Emanuele Tremellijem (*Immanuelis Tremellius*), kao i ono u Strasburgu [*Argentinae*] Sturmijem i Flacijem. Uz pratnju Paksija i Matije Turija, od kojih je ovaj sada u szantonijskoj Crkvi naslijedio svoga brata Pavla, a ovaj slavnim svojim imenom vrši službu egerskog pastora, stigao sam napokon u Frankfurt, slavno trgovačko središte cijele Njemačke. Nakon jedanaest dana, pošto sam po Matiji koji je putovao u domovinu, poslao pismo građanima, ocu i Segedincu, kolima Conrada Ribelija, vitenberškog knjižara, kroz Eisenach i Ergersheim poznatom po svome zvonu, nadalje Freiburgu, Reichenhallu/Halam i Kamburgu, stigao sam u dugo očekivani Wittenberg. Ovdje sam se najprije susreo s Kaplijanom, koji se u domovinu vratio prije mene, zatim sam srdačnim zagrljajem pozdravio neke sugrađane, te sam po jednome od njih Ivanu Antemiju peštanskom (*Ioannes Anthemius Pestihensis*), koji se uskoro spremao u domovinu, napokon kući poslao pismo. Od ostalih koji preostadoše: Mihael Varsavije (*Michaël Varsavius*), Toma Mohin (*Thomas Mohinus*), Emerik Jazije (*Emericus Iazius*), Stjepan Hryzopej (*Stephanus Chrysopaeus*), ostali su nam u željama zbog svoje prerane smrti.

U Wittenbergu sam proveo samo četiri mjeseca i ondje sam po Andriji Tasnadiju (*Andreas Thasnadius*) primio pismo svoga Segedinca, u kojem mi je čestitao, istovremeno očinski jadikujući što mu kao takav jako dugo nedostajem i kojem bi mogao poslati svoja djela na obradu, a tim putem sam također saznao za smrt svoga oca, koji je nedugo prije toga sahranjen. Duhom potaknut na silazak, ipak se nisam dao na taj pothvat prije nego što sam dugim putovanjem uz pratnju dvojice prijatelja u vjeri Tome Desio (*Thomas Desio*) i Andrije Udvardija (*Andreas Udvardius*)³¹ kroz Torgau Meißen, Dresden, Freiburg, Chemnitz, Altenburg, Aizenbergum, Jenu, poznatih Heshusiusa [*Heshusio*] i Wiganda [*Vigando*], zatim Ergersheim, Gothu, Eisenach, Spangenberg, Homberg došao u Marburg gdje su nas dočekali Bernard Kopije (*Bernardus Copius*), Nigidije (*Nigidius*), Valentin

31 Thomas Desio, Andreas Udvardius.

Forster (*Valentinus Forsterus*), te pjesnik Petar Paganus (*Petrus Paganus*) i Regner Sikstin (*Regnerus Sixtinus*). Tom prilikom su nam osobitom uljudnošću i dobrostivošću pokazali arhiv jedne Elizabetine crkve, a pjesnik Paganus je tom prilikom kazelskim duhovnim djelatnicima Heroldu i Menchiju uručio ovo preporučeno pismo:

Ako vas, o predraga braćo, pokreće pobožnost
 Ako doživljaji novih stvari,
 Ako putujući želite upoznati rođene
 I poznate ljude različitih naroda i gradova:
 Molim da se u naše ime, pobrinete
 Za ove bogomdane ljude koji žude za narodima i gradovima,
 Koje je sa panonske strane, do naših crkava,
 Dovala ljubav prema pobožnosti i Bogu.
 Tako će se i za vas, pomoću Božjom,
 Pobrinuti narod i tuđe zemlje.
 Ta nitko nije vidio kako nastaju visoka brda,
 Ali zato veoma vrijede druženja ljudi.
 Htio bih znati da ste i vi takvi i da ste dobro,
 Zato dugo živite i budite zdravi, sjećajući se uvijek pjesnika mene.³²

Iz Kassela otidosmo po svijetu, u kojem je najočitiji tok rijeke Fulde i Weser, zatim preko Wolfhagena [*Volphagem*], po Grinfeldum, Athenar, Vipferferd, stigli smo do mjesta za koje se, narodnim jezikom kaže:

Presjajni Köln čuva kosti kraljeva triju.³³

32 *Si pietas, si vos movet experientia rerum,
 Fratres mihi charissimi,
 Si peregrinando vultis clarescere notos,
 Gnaros populorum et urbium:
 Hos etiam nostro foveatis nomine quaeso,
 Cupidos populorum et urbium,
 Pannonico ad nostros quos traxit ab axe Penates,
 Amor pietatis et Dei.
 Sic vobis iterum gens ac externa fovebit,
 Deo juvante, natio.
 Non vidit celsos quisquam concurrere montes,
 Hominum valent commercia.
 Quales cum norim vos esse, valere, diuque
 Memores Poetae vivite.*

33 *Ossa trium servat praeclara Colonia regum.*

Iz Kölna kroz Utrecht, Tienem, Löwen, Bruxelles, Mechelen, Antwerpen, o kojima pjevaju stihovi:

Bruxelles se s pravom ponosi kraljevskom moći:
No Venera majka prisvaja si Mechelen,
Sretni Antwerpen silnom trguje robom:
Löwen se razložno nadima zbog učene Palade.³⁴

Stigli smo u zaista veliki grad Gent. Odande smo kroz Amiens i Clermont [*Clermontis*], stigli u Pariz, grad bez premca, od kojega nijedan grad pod nebom, nije tako plodan i obilat dragocjenim građevinama, osobito po nebrojenom mnoštvu studenata u punoj mladenačkoj snazi i koji su jednom okupljeni brojili trideset dvije tisuće duša, a od tog prizora nije moglo, za oko biti ljepše predstave.

Sretne je sudbine onaj kome je dano živjeti ondje,
povoljna to je prilika i vrijeme.³⁵

Otišavši iz Pariza, kroz Ruem, Dieppe, zatim preko zaljeva britanskog oceana, stigli smo u engleski Lariam, kroz koji smo uz pomoć vrlo pobožnog čovjeka i mjesnog pastora Ivana Filpota (*Ioannes Philpoth*), stigli u London. Kada smo ovdje sve pomno razgledali, vidjeli smo i dvoranu osobite kraljice, vrline kakva se rijetko nalazi, Elizabete, i to ne mogu riječima dostatno iskazati. Zatim kad se činilo da smo već u dužem prekidu putovanja i kad se promijenio smjer vjetra i jedara, zaplovili smo nazad. Zaista nakon Londona, nismo namjeravali po Temzi [*Tamisium*], dotaći njemačko more prije saksonskog Hamburga, kako zbog straha od olujnoga mora, tako i zbog obilaska sjajnih engleskih gradova, također Cambridge, punog učenih ljudi. Ondje smo uživali u plemenitim običajima, prije svega, Cevalerija (*Cevallerius*), Foksija (*Foxius*) i Edvarda Deringa (*Eduardus Deringus*), a i na oceanu imali smo napokon velikane koji su nam pomagali i bili sudionici naše sudbine. Oh, da si me vidio, kako sam nakon trinaest dana, odmah po izlasku s broda uzvišena duha i tijela, uzviknuo:

Zbogom more i oluje, eto već nogom obalu dotakoh,
Zbogom i ti divlji vjetre, koji tako vladaš pučinom.

34 *Regali incesso merito Bruxella superbit:
Sed sibi Mechliniam vendicat alma Venus,
Distrahit insignes felix Antverpia merces:
Lovanium docta Pallade iure tumet:*

35 *Vivere si quibus est ibi fas et tempus et aetas.*

Neka je hvala Nebesniku i najveća slava Gromovniku,
Koji nam je dao da ova možemo vidjeti mjesta.³⁶

Nakon što sam u Hamburgu otpisao pismo u Englesku, te nakon što smo se oprostili s Westfalom, koji je jedno desetljeće živio u Wittenbergu zajedno s našim Segedincem, po Lutheru, Melanchthonu, Justusu Jonasu i Crucigeru, i koji nam se najuljudnije obratio, došavši u engleski Lüneburg Losium, stigli smo u Lutheca Bestum, kojega zovu plemenitim. Zatim smo napokon kroz Zetlingam, Magdeburg i Zervestam, stigli u Wittenberg [*Leucoriis*], koji nam je bio kao druga domovina i to četiri mjeseca otkako smo se odande dali na put.

U travnju 1572. godine po Kristu, posvetivši se samim kupljenim knjigama koje je trebalo tek uvezati, kad sam već počeo biti tankoga džepa, stigao sam kroz Leipzig, Chemnitz [*Kemnicium*], Annaberg [*Annebergam*], Litoměřice [*Latimericium*], Prag, Neuhausausen [*Novam domum*] i Znojmo [*Znoimum*] u Beč, a odande sam Dunavom kroz Preßburg, Komarom, Ostrogon, Budim i Peštu, napokon stigao u preslatku domovinu i ondje sam dugo željenim i opetovanim zagrljajem izljubio oca Segedinca i ostale.

Ovdje sam upoznao njegovu novu družicu Uršulu, o kojoj mi je pisao već u Wittenberg i koja ga je, doskora izgubila, u najvećoj boli zajedno sa svim dobrima, kao što je i on, ono prije, zemlji bio povjerio, svoju najdražu i najčedniju Elizabetu u kolovožu 1570. godine, napisavši svojom rukom ovaj epitaf:

Ovdje je Segedinac sahranio kosti drage žene,
Elizabeta kojoj bijaše ime.
Posve bila je nalik ženi Arona velikog svećenika,
Elišebi kažem, običajima i duhom.
Pogledom bila je blaga, poput zvijezde što sjaji,
Sada neka je nagradi Bog kao što i obeća.³⁷

Ona je, kako prije bijaše rečeno, udana u Tholni, bila je majka devetoro djece,

36 *Iam tetigi ripam, mare tempestasque valet,
Tuque truci flatus tam dominate salo.
Sit laus aethereo, sit gloria summa Tonanti,
Qui dedit haec etiam posse videre loca, etc.*

37 *Hic posuit charae Szegedinus coniugis ossa:
Elizabetha fuit nomine reque simul.
Pontificis summi sociam referebat Aaron:
Elisabam dico: moribus, ingenio.
Haec erat obtutu fulgens ceu stella modesto:
Nunc qui promisit muneret hancce Deus.*

od kojih je u Kevinu prva bila rođena Doroteja, zatim Ivan kratkog života, te isto tako Ivan koji je umro prilikom poroda. Naposljetku trudna je Elizabeta, svojom smrću, napustila sina od osam mjeseci i Segedinca. Ovo je svakako moglo uništiti i svladati samoga Segedinca, napadnutog u svojem tripud velikom strpljenju života, prečestim olujama sudbine, no kao što smo vidjeli, on je ipak uvijek više puta bio opterećen, nego što je bio svladan. Sama napuštena Uršula bila, nekoć podanica čestitog Jakoba Botach, bila je majka dvoje djece, od kojih je prvo dijete Suzanu izgubila spontanom pobačajem u petom mjesecu trudnoće, a Suzanu je nosila u utrobi, već onda kad je vrlo žalosnim i neočekivanim događajem bila rastavljena od Segedinca.

Običaj govorništva zahtijeva da sad već žalosne duše ispričam prežalosni Segedinčev kraj i on mi napokon nalaže da ovdje umetnem svoja sjećanja. Nakon što sam po svom povratku sa Segedincem proveo tek jedan dan, izloživši pred njim svoj putopis, sišao sam u Tholnu, kako bih ondje pomogao Andriji Thasnadiju, kako sam to kroz prijašnje vrijeme običavao činiti, po dužnosti, u Gyengyesini i drugdje. Nakon što sam se nakon dvadeset dana u travnju vratio iz Wassenberga [*Altinio*], gdje je bio pastor, sad već u Gospodinu, pokojni Stjepan Eze hije (*Stephanus Ezechius*), a sada ulogu ravnatelja škole vrši Nikola Monostorije (*Nicolaus Monostorius*), sadašnji pastor etheijenske [*Etheiensis*] Crkve, mogao sam kroz barem pet željenih dana, bez prestanka, biti opet sa Segedincem. Tada sam vidio da je zbog bolesti dvadesetpetog travnja, pao u krevet, da je počeo odbijati hranu, imati isprekidani san, kako mu je bilo usporeno kretanje, ionako već slabo, mučila ga je također kihavica, žalio se zbog sustalosti glave, smetao je sam sebi do te mjere, da nije bio gospodar svojih osjećaja niti u sjedećem niti u stojećem niti ležećem položaju, osim što je, katkada, bio smireniji i mirniji prilikom razgovora s građanima koji su ga posjetili. Jedino je mlijeko pio s tekom, a sjedalo je tražio postaviti sad u vrtu, sad u trijemu, sad pak blizu peći. Međutim kad se približila nedjelja, zamolio me da propovijedam, premda sam se na sve načine opirao, a to mi se činilo od svega najtežim u Mađarskoj. Tada je, naime, u našem gradu boravio peštanski kirurg, Grgur, pobožan i inače veoma koristan mnogim bolesnicima, koji je liječio grčkog zastupnika Latoma, koji je ipak uskoro i sam umro. Pozvao sam ga i unaprijed ga obavijestio da Segedinac sve svoje zlo najviše pripisuje nesanici, i da vjeruje kako bi mu se povratila prethodna snaga, kad bi se ona mogla izliječiti. Kada je Grgur došao s Pavlom Literatom, kod kojega je boravio, sa sobom je donio staklenu čašu, do pola punu, meni nepoznatim sokom te je, hvaleći svoju farmakološku vještinu, najprije u njemu namočio pamučni zavoj te ga objema rukama zavezao oko Segedinčeva čela, a zatim je zapovjedio da časni starac ispije sav preostali sok. Kad je to učinio, čuli smo da je napitak gorak, no rekao mu je: „Strpi se malo jer ćeš uskoro bez sumnje otpočinuti“ U međuvremenu, dok su oni otišli, meni i svojoj supruzi Uršuli, kojoj je rekao da

prostre krevet na zemlji, sam Segedinac, srce i svjetlo naših očiju, rekao je ove posljednje riječi, a mi nismo znali da će uskoro umrijeti: „Pobrinite se da se umanju ova tutnjava i neka se zatvore prozori.“ Ostavio sam ga tako smještenog na podu i otišao do upravitelja škole, nadajući se boljem. Bio je to onaj Antemije, kojeg sam već spomenuo. Nakon nekoliko trenutaka, čuo se vapaj Uršule, koja je ušla u predvorje: „O moj Mate“, reče, „dodi pogledaj mog muža, kako začudo leži bez ikakva osjećaja.“ Kad smo malo otvorili prozor i kad smo mu, vrlo pažljivo, podigli obje ruke, nismo ga naglo budili, vjerujući kako smo vidjeli, da zbog dugog prijašnjega bdijenja spava dubokim snom. Ubrzo zatim bezdušna i uplakana žena zazove: „Djede, zašto nas je snašla takva nesreća? Evo nos mu se već hladi i plavi, već mu malaksaju prsti ruku i nogu, evo ispustit će duh, jedva se čuje tiho i slabo disanje, smjesta treba zvati kirurga, da mu, ako može, pruži hitnu pomoć. Smjesta sam bez ikakve nade u ozdravljenje, uzdišući i u suzama, pohitao do Pavlove kuće, gdje sam zatekao obojicu pri jelu te sam im redom sve izložio. Što kažete, ozbiljno rekoh? Tada su se obojica rukama udarili u prsa i tako iskazali čuđenje i bol koju su osjećali i odmah su ustali na noge te se stavili na raspolaganje. No ja sam ih trkom prestigao, a kada sam ušao u kuću punu plača, jao dvostruke li boli duše, jedva sam dočekao dolazak liječnika, jer cijela je već kuća odjekivala plačem, jer je Stjepan otac i radost našega života, već bio hladan leš, pokriven kostrijeti i pridružen svojim pokojnicima. Kad je stigao i liječnik s Pavlom, svi su se veoma čudili i uzdisajima su iskazali bol, zato što je liječnik Grgur mnogim drugim ljudima pomogao i iskazao snagu svoga umijeća, a sada je zakazao. Pa ipak on je zbog zle sumnje, ili zbog trna vlastite savjesti ili pak zbog svojih nužnih poslova, odmah kolima otputovao za Peštu.

Nadalje svi mi ovdje ostali u plaču i žalosti nismo nikome izvana ništa rekli o smrti našeg oca i doktora, prije nego smo sve izložili građanskoj gospodi sucu Emeriku Paksiju, te pozvanima Andriji Absteniju i Valentinu Deseo, zajedno s Pavlom Literatom i nakon što smo im povjerili oporuku, koju je Segedinac nedugo prije, izgovorio pred nama. Kad je to učinjeno 2. svibnja i kad je dogovoren porez sa sucem, zakupnicima odnosno poreznicima: trećeg i ujedno prežalosnog svibnja, svi ljudi su se okupili na Segedinčev sprovod i nitko nije ostao suhih očiju na tako pripremljenom žalosnom ispraćaju, osobito zbog govora na narodnom jeziku kojeg sam sastavio prethodne noći i kojeg sam gotovo jedan sat plačnih usta i lica više jecao nego govorio, sve dok posljednjim poljupcima i našim toplim dahom, (što smo još jedino mogli stvarno i čestito učiniti) nismo Segedinčeve namirisane udove, predali grobu u nadi blaženoga uskrsnuća, sa ovakvim nadgrobniim natpisom:

Rijetka govorništa, cijenjen po čudesnom dostojanstvu,
Plodonosna duha, a po pobožnosti svet.

Pod ovim busenom, jao, ubogi ali vrstan leži doktor,
Ovdje mir uživa Stjepan Segedinac.
Ovog rječitog mladića ugledala je strana škola,
gdje tvoj nauk Luthere i tebe Filipe slijedi.
Nakon premnogih izazova i mnogih opasnosti života,
Dok putuje ili posvuda dijeli talente svoje:
Sveti kevinški puk je znao da on do kraja uči,
I divio se što u teškoj starosti sve pamti.
Tako će ga, po spomeniku njegovom ovom, lako štovati
Istinski, ponizni i skromni, štovatelj Krista.³⁸

Umro je u dobi od šezdeset sedam godina, a to je točan izračun, prema onome što je sam nekoliko puta pripovijedao.

S latinskog preveo:
U Zagrebu; 23. 05. 2011.
Dubravko Furlan, mag. teol.

Opaska prevoditelja:

Non tam bona est haec interpretaatio, quam melior fieri potest.
Ovaj prijevod nije tako dobar, kao što može postati.

38 *Eloquio rarus, mira gravitate verendus,
Ingenio foelix, et pietate sacer.
Heu iacet eximius parvus sub cespite Doctor,
Hic Stephanus requiem qui Szegedinus habet.
Hunc iuvenem vidit Shola his peregrina disertum,
Dogma Luthere tuum, teque Philippe, sequi.
Post varios casus, et multa pericula vitae,
Dum petit, aut dotes spargit ubique suas:
Sensit ad extremum plebs sacra Kevina docentem,
Admirans senio multa notare gravi.
Unde quidem Christi cultor non fictus honoris,
Hunc sua non aegre per monumenta colet.*